

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Mgr. Regina Šmídová

**SPORTOVNÍ SLANG SE ZAMĚŘENÍM NA MÍČOVÉ
SPORTY**

vedoucí práce: doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Mgr. Šmídová Regina

Zde bych chtěla poděkovat doc. Mgr. Kamilu Kopeckému, Ph.D., za odborné vedení, vstřícnost, cenné rady a připomínky, které mi poskytl při realizaci této bakalářské práce. Dále děkuji pracovníkům etymologického oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR za zpřístupnění odborné literatury.

„Sport je poezie pohybu a činu“

Dominik Pecka

Obsah

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 Slang a jeho proměny.....	8
1.2 Definice slangu a jeho výzkum v české lingvistice.....	10
1.2.1 Slang.....	10
1.2.2 Způsoby tvoření slangových názvů.....	15
1.2.3 Metody výzkumu slangu.....	18
1.3 Sportovní slang.....	20
1.3.1 Způsoby tvoření sportovních slangových názvů.....	23
2 PRAKTICKÁ ČÁST	25
2. 1 Metody výzkumu a představení dotazníků.....	25
2. 2 Stručná charakteristika míčových sportů zahrnutých do výzkumu.....	27
2. 2. 1 Volejbal.....	27
2. 2. 2 Fotbal.....	28
2. 2. 3 Nohejbal.....	29
2. 3 Výsledky získané z dotazníků.....	30
2. 4 Analýza vybraných názvů.....	32
2. 4. 1 Slangové názvy společné pro volejbal, fotbal a nohejbal.....	33
ZÁVĚR	45
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY S PŘÍSLUŠNÝMI ZKRATKAMI	48
INTERNETOVÉ ZDROJE	53
POUŽITÉ ZKRATKY JAZYKŮ A JINÉ ZKRATKY	55
SLOVNÍK SPORTOVNÍHO SLANGU SE ZAMĚŘENÍM NA MÍČOVÉ SPORTY	56
UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU	61
ANOTACE	72

ÚVOD

Tématem předkládané bakalářské práce je výklad původu slangových výrazů z oblasti sportovního slangu se zaměřením na míčové sporty a jejich analýza aktuálního fungování v českém jazyce. Podnětem pro výběr tématu byl náš dlouhodobý blízký vztah ke sportu a možnost kombinovat jej se vztahem k jazyku.

Po teoretické části věnované sociolektům jsou zkoumány vybrané názvy figurující v současném sportovním slangu, a to v oblasti míčových sportů. Cíle práce jsou především dva. Prvním cílem je určit původ jednotlivých názvů a rekonstruovat jejich sémantický a formální vývoj, druhým cílem je povšimnout si toho, jak jsou dané názvy užívány v současné češtině.

Práce je rozdělena do tří částí. V teoretické části, kterou práce začíná, je pozornost věnována slangu jako jazykovému útvaru, následně pak sportovnímu slangu. Pozornost je zaměřena na definice, dějiny a současnost výzkumu těchto sociolektů v české lingvistice. Zmíněny jsou také metody výzkumu slangu.

Ve druhé části bakalářské práce je pozornost věnována seznámení s terénním výzkumem. Poté následuje jazykovědná analýza shromážděných a vybraných českých názvů z oblasti zvolených míčových sportů.

V závěrečné, třetí, kapitole jsou shrnuty výsledky lingvistické analýzy. Je uvedeno, jakými slovtvornými a sémantickými prostředky byly názvy utvořeny, zda jsou domácí nebo přejaté a jaké je jejich postavení v současném jazyce. Práce je ukončena seznamem literatury a seznamem použitých zkratk.

Při psaní bakalářské práce jsme pracovali především s odbornými studii jazykovědnými, stejně jako s dostupnými výkladovými a jinými slovníky češtiny.

Jiří Nekvapil se domnívá, že pojem slang se do české lingvistiky dostal především přes práce Otto Jespersena, a to *Language, its nature, development and origin* (1922) a *Mankind, nation and individual from a linguistic point of view* (1925). Základy modernímu výzkumu slangu v Československu dala pravděpodobně rozsáhlá Oberpfalcerova monografie *Argot a slangy*, která vyšla v roce 1934 v *Československé vlastivědě* a v níž najdeme i mimo jiné, pro nás stěžejní pojednání o slang sportovců.

Při zpracování teoretické části naší bakalářské práce nám byly předlohou zejména české příručky, v nichž nalezneme základní přehled definicí slangu, jsou to například *Česká mluvnice* (1988), *Stručná mluvnice česká* (1998), *Úvod do dialektologie* (1954), *Vývoj českého jazyka a dialektologie* (1964), *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti* (1986) a *Současná stylistika* (2008).

Mezi autory, kteří pojednávají o slangu, patří především Jaroslav Hubáček se svojí knihou *O českých slanzích* (1981) a s *Malým slovníkem českých slangů* (1988). Významným zdrojem informací o slangu jsou sborníky přednášek z konferencí, které probíhaly v Československu a poté i v České republice. Zmíníme například výše uvedeného Jaroslava Hubáčka, který přispěl článkem *K aktuálnosti zkoumání sociolektů, zejména slangu*, Marie Čechová publikovala příspěvek *Slang a styl*, příspěvek *Skupinová mluva a její výzkum* přidal i Jaroslav Suk, který je mimo jiné autorem slovníku se slangovými výrazy *Několik slangových slovníků* (1993). Jaroslav Suk vydal také příspěvek *O sbírání a studiu slangu v praxi* v publikaci *Současný český jazyk* (1997). Dalším zdrojem informací byl časopis *Naše řeč*, v němž jsou zveřejněny články z konference o slangu a argotu.

Pro ověřování námi vybraného lexikálního materiálu jsme využili *Slovník spisovného jazyka českého* (1960–1971), *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (2010), popř. *Český slovník věcný a synonymický* (1–3, 1969–1977). Při analýze názvů bylo potřeba pracovat se slovníky, které se zabývají také nespisovnými útvary, tedy sociolekty. Sesbíraný materiál byl ověřován zejména ve *Slovníku nespisovné češtiny* (2020), popřípadě ve výše zmíněných slangových slovnících.

Při etymologických výkladech jsme vycházeli z dostupných etymologických slovníků. Původ českých slov byl objasňován pomocí *Etymologického slovníku českého* (1997) od Václava Machka, *Etymologického slovníku českého* (1952) od autorů Holub a Kopečný a *Českého etymologického slovníku* (2015).

Aktuální stav byl zkoumán také prostřednictvím ověřování slov v internetových jazykových korpusech, a to např. v *Českém národním korpusu*, *Korpusu Dialog* a webovém hnízdě *LEXIKO* aj. (viz seznam internetových zdrojů).

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Slang a jeho proměny

„Jazyk je všechno jiné než nuda, ať se nám ho ve škole snažili sebevíc znechutit. Jazyk je zábava, legrace, hra, život, tvorba. A je to ještě něco víc. Je to naše společná, kolektivní záležitost“ (Suk 1997, s. 77).

Jazyk je bezesporu považován za nejdokonalejší nástroj dorozumívání. Jeho vývoj neprobíhá náhlou změnou, ale neustálými, pomalými a z našeho pohledu sotva znatelnými změnami. V jednom vývojovém období tedy nacházíme v jazyce prvky staré, které ustupují nebo zanikají, ale zároveň prvky nové, které se však neustále vyvíjejí (Cuřín 1964, s. 3). Jak již bylo řečeno v úvodu, jazyk se vyvíjí v souvislosti s vývojem společnosti, ve které je používán. Příkladem může být tvrzení, které uvádí Petr Kaderka. Zastává názor, že čeština není homogenní útvar a nemělo by se o ní mluvit v jednotném čísle. Vysvětluje to tím, že je čeština jazyk velmi heterogenní a variabilní, protože máme „*spisovnou češtinu, obecnou češtinu, češtiny nářeční, ale také češtiny slangové*“ (Kaderka 2009, s. 48). Tím se dostáváme k tomu, že jazyk plní svoji funkci nejen v podobě spisovné, ale i ve své nespisovně formě.

Slang, který je tématem bakalářské práce, bývá obecně řazen k tzv. nespisovným útvarům národního jazyka. Poprvé se slovo *slang* objevilo asi v polovině 18. století v Anglii. František Kopečný uvádí jako výchozí slovo norského původu *sling*, které původně označovalo zvláštní *zpěvavý a lstivý jazyk žebráků* (srov. Hubáček 1988, s. 6). Jaroslav Hubáček se přiklání k výkladu slova z anglického *s'language (něčí jazyk)*, např. *soldiers' language (mluva vojáků)* (Hubáček 1981, s. 9).

Slang je složkou národního jazyka, který představuje soubor integrovaných výrazových prostředků vymezených územně, uvnitř diferencovaný funkčně a teritoriálně, stratifikovaný sociálně (Formánková 2007, s. 8). Slang se řadí k tzv. **poloútvaram národního jazyka**, mezi ně patří také profesionální mluva a argot. Chloupek je označuje také jako *nekomplexní poloútvary*, vzhledem k tomu, že postrádají vlastní gramatiku, vytvářejí si svou slovní zásobu a realizují se zejména v mluvené podobě (srov. Chloupek 1969, Radková 2012, s. 9), mají však vlastní slovník (Čechová 2000, s. 26).

Zmiňované poloutvary národního jazyka *slang*, *argot*, *profesní mluva* a *žargon* jsou tedy významnou součástí nespisovné slovní zásoby a bývají označovány jako *sociolekty* (SNČ, s. 11–16). I přes to jsou plnohodnotnou součástí systému národního jazyka a jako jedny z mála útvarů jazyka dokáží vyjádřit krátce avšak úplně citový postoj mluvčího k dané problematice pojmenování (Psohlavcová 2013, s. 36).

Současná česká lingvistika tedy užívá termín *sociolekt*, ale pro vyjadřování slangu je typická výrazová pestrost, a proto existuje i řada termínů pro pojmenování tohoto jazykového útvaru. Hubáček uvádí hned několik dalších termínů, přičemž některé jsou již zastaralé, a to: *žargon*, *hantýrka*, *nářečí sociální*, *nářečí společenská*, *nářečí vrstvová*, *pracovní mluva*, *vrstvová mluva*, *pracovní slang*, *profesionální slang*, *profesní dialekt* a *stavovské jazyky* (Hubáček 2008, s. 5). Podobný výčet uvádí také *Slovník nespisovné češtiny* a přidává ještě *obecný slang* a *obecný žargon* (SNČ: 14). Marie Čechová se však domnívá, že se termín *slang* užívá jako termín nadřazený všem sociolektům (MČechová 2008, s. 8).

V současné době dochází stále častěji k pronikání slangových výrazů do veřejného vyjadřování. Tomuto tématu se blíže věnuje Marie Čechová a Eva Minářová. Jejich názory a vyjádření k tématu jsem zpracovala ve své diplomové práci na FF v Brně a dovoluji si zde tuto problematiku sdílet. Slangové výrazy můžeme nejčastěji pozorovat v prostředí publicistickém, srov. např. české výrazy *akorát*, *furt*, *kór* apod. Stane-li se slangový výraz součástí běžné komunikace, jeho význam se přehodnocuje a je chápán jako čistě spisovný, srov. např. č. *fotobuňka*, *ojetina*, *opuštěák* apod. (Čechová 2008, s. 66). Eva Minářová pozoruje nejčastěji výskyt slangových výrazů v politických úvodnicích, komentářích, novinových článcích týkajících se politiky a sportu. (Minářová 2008, s. 15). Marie Čechová tento jev chápe jako nezvládnutí situace, kdy by mluvčí měl být profesionálem a neměl by se nechat ovlivnit situací a volit posunky, grimasy a slova nepřiměřená situaci, jimiž jsou vulgarismy a nadávky, často argotického původu. Celkově takovou situaci nazývá „*naprostým výpadkem ze sociální role*“ (Čechová 2008, s. 66). Eva Minářová s tímto tvrzením nesouhlasí. Podle jejího názoru „*se slang užívá jako důsledek zcela chybějící nebo neustálené terminologie*“ (Minářová 2008, s. 15). Tuto myšlenkou zastával již Dejmek: „*Slang vzniká proto, aby vytvořil chybějící, aby dotvořil a přetvořil, co se zdá být v jazyce málo dokonalé nebo neúplné*“ (Dejmek 1982, s. 46). Užití slangu je tedy nezbytné v případě, že stabilizovaná terminologie zcela chybí a také proto, že je slang zcela stručný a výstižný (Psohlavcová 2013, s. 36).

1.2 Definice slangu a jeho výzkum v české lingvistice

V souvislosti s historickými událostmi pozbývala čeština své prestiže. Např. koncem 18. století se česky mluvilo většinou jen na venkově. „*Propracovaná spisovná norma se rozkládala a byla oslabována různými dialektismy a cizími prvky. Vývoj a rozvoj spisovného jazyka byl prostě zadržán*“ (Svobodová, s. 217). Během národního obrození tak následovaly dlouhé, ale významné změny ve vývoji jazyka. Další významnou roli sehrála situace po první světové válce, kdy bylo nutné zavést důsledné užívání češtiny v nově vzniklém státě ČSR a následně i po druhé světové válce. Největší změna nastala v oblasti slovní zásoby, zejména proto, že čeština začala pronikat do nových oblastí, a to např. vojenství, dopravy, filmu, sportu atd. (Havránek–Jedlička 1981, s. 486). Avšak situace byla taková, že texty „*trpěly nepřirozeností, strojeností, šroubovaností a vyskytovaly se v nich i nedostatky formální*“ (Svobodová 1996, s. 221). Odborný zájem lingvistů o výzkum sociolektů lze sledovat od 20. let minulého století (Hubáček 2008, s. 5), protože poválečné skutečnosti zvýšily zájem o poznání a zkoumání nespisovného vyjadřování.

1.2.1 Slang

Jak již bylo řečeno v úvodu, při definici termínu *slang* jsme vycházeli z několika mluvnických příruček češtiny, ale také nám byla zdrojem informací i mnou již zpracována diplomová práce *Jazyk chorvatských a českých vězňů v minulosti a dnes: analýza vybraných názvů*, v níž jsem se podrobně problematikou sociolektů zabývala.

Při zpracování obou prací jsme se seznámili s několika autory a jejich publikacemi a je nutné podotknout, že se autoři z velké části při definici slangu shodují, na druhou stranu se názory některých autorů zabývajících se slangem vzájemně liší.

Začneme tedy již zmiňovaným Jaroslavem Hubáčkem, který se problematikou slangu poměrně dost zabýval. Podle něj vychází slang ze **sociální dialektologie** (Hubáček 1988, s. 6), jež je chápána jako důsledek užívání pojmenování **sociální nářečí**¹, jinak také **nářečí vrstvová**² (Kellner 1954, s. 74) a termín **sociolekt**³.

Podobně jako Kellner chápe slang i František Trávníček, považuje jej za „*cizí, ne zcela obecný, a užívá synonymních termínů nářečí společenská, zvláštní a vrstvová*“ (Hubáček 1981, s. 12). Taktéž Ladislav Dvonč se přiklání ke stejnému rozdělení sociálních nářečí jako Adolf Kellner, avšak nesouhlasí s jejich označením. Sociální nářečí chápe totiž jako označení zeměpisných nářečí a nelze je tedy zařazovat do jedné kategorie. Navrhuje tedy označení **žargon**⁴ (Dvonč 1957). K sociolektům se řadí profesní mluva, slang a argot. Na rozdíl od teritoriálních dialektů, které mají svoji gramatiku, jsou sociolekty „*prezentovány pouze specifickými vrstvami slovní zásoby národního jazyka a realizují se na mluvnické bázi některého strukturního útvaru národního jazyka, v současnosti nejčastěji obecné češtiny*“ (Hubáček 2008, s. 4). S tímto tvrzením se ztotožňuje také J. Suk a dodává, že „*slovník slangu je všeobecně znám a použitelný pro naprostou většinu nositelů národního jazyka*“ (Suk 1993, s. 9).

V rámci sociálních nářečí rozlišujeme tedy tyto tři typy: *profesní mluva, slang a argot*. Profesní mluvu charakterizuje Jan Chloupek jako „*mluvu zaměstnanců, kteří při pracovním procesu nebo při výkonu služby užívají termínů nebo terminologických spojení bez zřetel k jejich spisovnosti, a to pouze pro jejich výrazovou úspornost, většinou i pro jejich vyhovující jednoznačnost v daném pracovním kontextu*“ (Chloupek 1986, s. 45). Na základě tohoto tvrzení lze spatřovat rozdíl mezi slangem a profesní mluvou. Výrazy profesní mluvy pronikají do spisovného jazyka, kdežto slangová slovní zásoba

¹ Encyklopedický slovník češtiny k tomu uvádí další pojmenování ve významu profesionálního, specifického výraziva odborníků určitého oboru, a to *sociolekt, společenské nářečí, speciální nářečí, vrstevné nářečí, pracovní nářečí, vrstevná mluva, někdy též žargon* (EŠČ, s. 405).

² Užití těchto nářečí je vázáno jen na jistý okruh lidí, kteří tvoří uzavřené společenské skupiny (Kellner 1954, s. 75).

³ Druh nespisovného jazyka související se společenskými rozdíly mezi jeho uživateli, tedy souhrn zvláštností charakterizující mluvu určitých společenských vrstev, skupin (srov. SCS, s. 689, ASCS 2001, s. 699).

⁴ „*Ak sú nárečím aj tzv. sociálne nárečia, potom je vlastne používanie samotného termínu nárečie vo význame „zemepisné nárečie“ chybné, nepresné. Termínom nárečie bude sa označovať taký dorozumievací prostriedok so základným slovným fondom a vlastnou gramatickou stavbou, ktorý slúži na dorozumievanie časti príslušného spoločenského celku. Na súhrnné označovanie slangu a argotu nie je však možné používať termín sociálne nárečie. Podľa nášho názoru sa na súhrnné označenie slangu a argotu najlepšie hodí termín žargon. Ako synonymum k termínu sociálne nárečia používa ho napr. Eugen Jóna vo svojej vysokoškolskej príručke všeobecnej jazykovedy*“ (Dvonč 1957.).

je především nespisovná.⁵ Argot je nejčastěji popisován jako „jazyk lidí z určitého sociálního nebo pracovního prostředí“, ale v užším slova smyslu jde o „mluvu vyřazených společenských vrstev, a to zlodějů, žebráků, vyděračů, bezdomovců, vrahů“ apod. (SNČ, s. 11, také PMČ, s. 94, Havránek–Jedlička 1998, s. 8), nově také např. *argot narkomanů* (ESČ, s. 406). Jiné rozdělení můžeme vidět u Otto Jespersena, který „vytkl tři podstatně odlišné ideální typy jazyků zvláštních: *argot* — *tajný jazyk*, *slang* — *mluva subjektivní emancipace z objektivního jazykového řádu*, *jazyk stavovský* — *soubor technických termínů a formulí určitého povolání*“ (Trost 1935).

Slang a argot se od sebe často neodlišují, protože mají některé znaky společné a tak dochází ke stírání hranic mezi nimi (Cuřín 1964, s. 164, Oberpfalcer, s. 312).⁶ „Oberpfalcer rozlišuje argot od slangů takto: *argot* je „zvláštní jazyk zločinců z povolání a individuí jim blízkých“, kdežto *slangy* jsou zvláštní jazyky všech ostatních společenských skupin, pokud nejde jen o odborné názvosloví. Zároveň však zjišťuje, že *slangy* studentů, vojáků, sportovců, umělců atd. nejen přejímají prvky z ‚argotu‘, nýbrž mají s ‚argotem‘ společnou vnitřní podstatu: totiž neustále nahrazují slova pro věci afektivně zatížené, a to „odvážným přenášením jmen z věcí na věc“ (Trost 1935). V rámci sociálních nářečí je tedy mnohdy těžké rozhodnout, zda daný výraz patří do okruhu výrazů určité sociální skupiny, anebo je odborným výrazem používaným lidmi určité zájmové skupiny či profesní orientace (Psohlavcová 2013, s. 38).

Odborná literatura pro pojmenování takových skupin používá termín *slang* a pro jeho lexikální výrazivo se užívá pojem *slangismy*. Podle *Encyklopedického slovníku češtiny* jsou *slangismy* nespisovně⁷ lexikální jednotky, které jsou příznakově citově a expresivně a u kterých je patrná motivace zvýraznit výjimečnost prostředí i aktivitu mluvčího.⁸ Václav Flégl definuje slangové výrazy jako „*nespisovné, zpravidla příznačně výraznou expresivitou, s převažující motivací aktualizací, se silným sklonem k metaforičnosti pojmenování, charakteristickou tendencí k volbě výlučně pojmenovací formy, směřující až k deformaci lexikálních prostředků*“ (Flégl, s. 73). Někdy se v rámci *slangismů* vydělují jako jejich podskupina také tzv. *interslangismy*, což jsou „*lexikální*

⁵ Slang a profesní mluvu tedy spojuje vázanost na prostředí, společný skupinový styl života, ale není zde přítomná emotivnost, expresivita vyjadřování, jazyková hra, snaha o vtipnost, ironie (Čechová 2008, s. 72).

⁶ „Někdy se o argotu a slangu mluví přímo jako o jazykových parazitech“ (Oberpfalcer, s. 312).

⁷ „Některá slangová slova přecházejí do obecného povědomí, např. sportovní výrazy: *mičuda*, *basket*, *faul*, *finiš*, a nabývají charakteru obecněčeského nebo i spisovného“ (Čechová 2000, s. 26).

⁸ Někdy dochází k pronikání původně slangových výrazů do spisovného jazyka, např. *časovka*, *střídačka* apod. (Dejmek 1988, s. 55).

jednotky nepochybně vzniklé v některém slangu, jež již vazbu na vymezenou sociální skupinu ztratily“ (ESČ, s. 406). Hubáček interslangismy charakterizuje jako „*názvy, které pronikly mimo rámec jednotlivých slangových prostředí, které si podřizují příznak specifiky profesního nebo zájmového názvu nespisovného, např. špitál, bezpečák, šprajcovat*“ (Hubáček 1988, s. 28).

V téhle části práce se již zaměříme na konkrétní definice slangu. Ucelený, ale ne zcela jednotný, přehled definice slangu můžeme nalézt v *Komentovaném přehledu výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996* od Lumíra Klimeše, který zaznamenal 11 definic slangu od různých autorů a z různých publikací (Klimeš 1997, s. 4–6). Některé z definic použijeme i při našem výkladu.

Z dostupných a prozkoumaných publikací můžeme konstatovat, že první definice slangu zní „*slang je soubor slov a frází užívaných skupinou lidí spjatých stejným zájmem, eventuálně též profesí*“, kterou nalezneme v České mluvnici (Havránek–Jedlička 1981, s. 9) a podobně také v *Příruční mluvnici češtiny* (PMČ: 94) a *Slovníku cizích slov* (SCS, s. 686). Obdobně slang definuje Světlá Čmejrková a označuje jej jako *familiární řeč* (Čmejrková, s. 186).

Dalším autorem, který charakterizuje slang je Jaroslav Suk. Suk za slang považuje „*mluvu skupinovou, mající zvláštní lexikální rejstřík, označující především předměty, osoby, jevy atd. pro život mimo skupinu netypické, sloužící pro komunikaci uvnitř skupiny a často i k vydělení dané skupiny od ostatní společnosti, tedy mající funkci integrující*“ (Suk 1993, s. 8).

Významným souborem, zabývající se výhradně slangem a argotem je *Slovník nespisovné češtiny*, v němž je slang chápán v širším smyslu „jako mluva lidí stejného zájmového nebo pracovního prostředí (ve druhém případě zahrnuje i profesionalismy)⁹, čímž se rovná pojmu „profesní mluva“¹⁰) a v užším smyslu se za slang považuje pouze mluva skupiny lidí spjatých stejným zájmem, v tomto případě nevzniká slang z potřeby pojmenovat nové, speciální pojmy, ale z potřeby expresivního překódování již známých pojmů a jevů“ (SNČ, s. 13).

Nejčastěji bývá přijímána Hubáčková definice slangu z *Encyklopedického slovníku češtiny*, v němž je slang charakterizován jako „svěbytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů“ (ESČ, s. 405).

⁹ „Profesionalismy jsou nespisovné názvy terminologické povahy motivované důvody věcnými, zejm. snahou o výrazovou úspornost, jednoznačnost a mobilnost v mluvené komunikaci, jsou nociónální a jen omezeně mají synonyma“. Např. počítačové profesionalismy: *kliknout, resetovat, altnout*, lékařské profesionalismy: *ulkusák na áru exnul, dostal pneumonku* apod. (ESČ, s. 405). Tomuto tvrzení odporuje Václav Flégl ve svém příspěvku *K pojetí tzv. profesionalismů*, kde apeluje na to, že „by profesionalismy neměly být chápány globálně jako výrazy nespisovné, vzhledem k tomu, že jde o specifickou přechodovou vrstvu spjatou s vrstvou plně spisovnou“ (Flégl, s. 74).

¹⁰ Zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků skupiny zaměstnanců, kteří při pracovním procesu užívají termíny bez ohledu na jejich spisovnost, a to proto, že jsou tyto výrazy v daném pracovním kontextu jednoznačné (Chloupek 1986, s. 45).

1.2.2 Způsoby tvoření slangových názvů

Jaroslav Hubáček uvádí, že pro úplné pochopení slangu jsou důležité aspekty motivace pojmenování daných slangových výrazů. Tedy, že vrstvu slangového výraziva lze charakterizovat ze dvou hledisek, a to za prvé z **jazykového** hlediska (nespisovnost, komunikativní funkčnost, systémovost, snaha o pojmovou diferenciaci, stav odborné terminologie, vyjadřování expresivity a vhodnost pro mluvené jazykové projevy) a za druhé z hlediska **mimojazykového**, kde jsou aspekty v různých slanzích různé a patří k nim např. uzavřenost prostředí, věkové a sociální složení příslušníků daného prostředí a faktory psychické (Hubáček 1981, s. 19–27). Což můžeme doložit následovně. „*Vznikají v určitém sociálním uskupení, žijí společně s ním a mizí s jeho rozpadem. Mnohá slova brzy zanikají, protože vznikla díky zvláštnímu případu, anekdotě, frázi, a proto jejich existence závisí na spoustě mimojazykových příčin*“ (SNČ, s. 13).

Podle Hubáčka by mělo být jazykové vyjádření výstižné, stručné a významově jednoznačné (Hubáček 1981, s. 20). Proto je jedním z charakteristických rysů slangu časté zkracování dlouhých slov a redukce víceslovných pojmenování, tzv. **univerbizace**. Z toho vyplývá, že jsou pro slang charakteristické expresivní výrazy, množství synonym, ale i nadsázka a zlehčování situace, např. *hod' na to bobek* ‘vykašli se na to, nech to být’ (Čechová 2008, s. 71). Expresivitou ve slangu se zabývala řada autorů. Kromě Hubáčka můžeme zmínit např. autorky, které se k této problematice vyjádřily na některé z konferencí o slangu a argotu. Jednou z nich je Helena Chýlková se svým příspěvkem *K expresivitě ve slangu*, která konstatuje, že je expresivita dána postojem mluvčího, jenž je nejčastěji citový. Marie Krčmová zase nahlíží na slang jako na součást zábavních textů (Chýlková 2008, s. 92). Krčmová však dodává, že cílem tvorby slangových výrazů nemusí být jen hra s jazykem, „...*tedy činnost víceméně samoučelná, naopak jde namnoze o proces přísně účelový (ve smyslu sociálním). Vznik nového výrazu, ať už je z lingvistického hlediska motivován jakkoli, tedy i vytvoření výrazu s motivací expresivní, získává na významu až tehdy, když je výraz přijat kolektivem, který jej ustálí*“ (Krčmová, s. 89). Podobně Jaroslav Suk považuje expresivitu za prvek hravosti a humoru (Suk 1995, s. 24). A souhlasí s Marií Krčmovou, že je expresivita součástí zejména při tvorbě výrazů, jakmile se stane stálou součástí slangu, jeho expresivita pro mluvčí

daného slangu slábne, až se zcela vytrácí a zaznamená ji pouze mluvčí, který nepatří do daného prostředí (Krčmová, s. 90 a Suk 1993, s. 9).

Způsoby tvoření slangových výrazů jsou stejné jako u ostatních útvarů národního jazyka. Zde si vyjmenujeme a stručně popíšeme nejužívanější z nich. Hubáček jako nejčastější způsob tvoření slangových výrazů uvádí **odvozování**, výhradně příponami, např. *ležák, blokař, dálkař, štabajzna, hygienička* aj.¹¹ Jako další způsob tvoření se uvádí **skládání**. Skládání se užívá hlavně při snaze o jednoslovné vyjádření, tedy v případě, kde je předlohou víceslovné pojmenování, např. *fotosnímek, gramodeska, reprobredna* aj. Některé složeniny se mohou tvořit i ze základů, které nemají povahu ustáleného slovního spojení, např. *nohejbal* ‘míčová hra’ nebo *švindlkurz* ‘kurs pro rychlou přípravu ke zkouškám’.¹² Slangismy však mohou vznikat i méně častým **zkracováním**, které se v této oblasti užívá zejména proto, že umožňuje zachovat odborné označení a zároveň vyhovuje pojmenovacím záměrům, a to významové zřetelnosti a vyjadřovací jednoduchosti. Patří sem tvoření iniciálových zkratk a zkratkových slov, např. *úbé* ‘stud. posměšné na základě předlohy *úplně blbý*’. Pro slangové zkracování je typické **mechanické zkracování** např. *chemka, příraz, gympl, uča, voliš* a další, podobně také **překrucování** např. *jasan, štígro*, kde může být motivací i odlišení od zvukové spisovné podoby. Mezi velmi časté a oblíbené způsoby tvoření pak patří **přenášení slovního významu**, tzv. **sémantickým tvořením**, a to **metaforickým**¹³, např. *berany* ‘řídítka závodních kol zahnutá dolů’ (SNČ, s. 62) a méně **metonymickým**¹⁴, např. *obrysy* ‘obrysová světla’. U metaforického tvoření je podstatou jednak označit nové pojmy, jednak vyjádření expresivity. Oproti tomu u metonymického přenášení není podstatou tolik aktuální vyjadřování expresivity, ale snaha o stručné a zřetelné vyjádření. K méně častým způsobům patří tvoření tzv. **frazeologismů nominálních** (sousloví), např. *kozí nožka*, a **verbálních**, tj. ustálených spojení, např. chtěl tam *hodit kukačku* ‘podívat se’. Slangové výrazy se tvoří také **přejímáním slov z cizích jazyků**, důvodem může být i nedostatečně bohatá domácí terminologie. Můžeme uvést např. výpůjčky z němčiny *vercajk* ‘náradí’

¹¹ Předponové odvozování je doloženo pouze výrazy jako *antilátka, kontrapára, meziplyn, protivlak* (Hubáček 197, s. 6).

¹² Existují také složeniny hybridní, které tvoří přechod k odborným názvům a vedle motivace univerbizační má na jejich vzniku podíl i motivace internacionalizační. Při tvoření tedy využívají mezinárodních slovních základů typu *auto-, elektro-, fero-, foto-* aj. (Hubáček 1971, s. 25).

¹³ Dochází k němu na základě podobnosti vnějších znaků denotátů (Hubáček 1988, s. 17).

¹⁴ Dochází k němu na základě vnitřní souvislosti denotátů (Hubáček 1988, s. 17).

nebo z angličtiny *to není moje parketa* ‘v tom nejsem odborník’ (srov. ESČ, s. 405–406 a Hubáček 1988, s. 14–20).

Na závěr obecné charakteristiky slangu bychom si mohli položit otázku, *kolik dnes existuje slangů*. Na základě dostupných informací a dosavadního zpracování problematiky slangu můžeme konstatovat, že nelze s určitostí říci, kolik slangů existuje, protože slang vzniká v každém oboru, v každém pracovním i zájmovém prostředí a hlavně v různých sociálních skupinách¹⁵. Všechny druhy slangu mezi sebou mají řadu společných výrazů, ale zároveň mezi nimi existují i ostřejší hranice. Z toho tedy vyplývá, že nelze jeden slangový výraz zařadit pouze do jednoho slangu. Marcela Grygerková, autorka publikace o církevním slangu, k obecné charakteristice slangu dodává, že i když „...*můžeme použít termín slang obecně, v praxi žádný obecný slang neexistuje, vždy souvisí s komunikací osob v konkrétním oboru...*“ (Grygerková 2006, s. 9). Její tvrzení by se dalo doložit na rozdělení slangu, který uvádí *Encyklopedický slovník češtiny*. Slang je v něm diferenciován na řadu dalších slangů, a to **slang profesionální**, kterým se vyjadřují příslušníci určitého zaměstnání, a **skupinový slang**, který je typický pro skupinu lidí se společným zájmem (ESČ, s. 405).

J. V. Bečka se v roce 1988 na konferenci o slangu a argotu v Plzni vyjádřil slovy: „*Slangy jsou již celkem dobře prostudovány a propracovány jsou i vědecké metody jejich rozboru*“ (Bečka 1988, s. 353). Přestože od té doby uplynulo více jak třicet let a již existuje mnoho studií i slovníků týkajících se různých slangů, přikláníme se k nadčasovému tvrzení Jaroslava Hubáčka, že jsou „...*slangy živou a neustále dotvářenou součástí slovní zásoby národního jazyka. Studium jejich tvoření, využití i frekvence je proto aktuálním úkolem současného jazykového bádání*“ (Hubáček 1981, s. 27).

¹⁵ Různé studie uvádějí, že existuje okolo 70–100 slangů (Čechová 2008, s. 69).

1.2.3 Metody výzkumu slangu

Nejdříve je nutné podotknout, že o zkoumání slangu již bylo různými autory mnoho napsáno. Jaroslav Hubáček např. odkazuje na stať Jiřího Nekvapila *Některé aspekty výzkumu slangu*¹⁶, který klasifikuje typologii zkoumání třemi přístupy, a to lexikografickým, gramatickým a komunikačním, přičemž komunikační je podle něj nejméně propracovaný a aplikovaný (Hubáček 1998, s. 5). Hubáček považuje slangy za mladé jazykové útvary se specifickou vazbou na sociální a psychické faktory, nelze se tedy spoléhat jen na tradiční jazykovědné metody, ale aktualizovat je a hledat metody nové. Například sběr jazykového materiálu může být mnohdy obtížný, protože ne všechna prostředí jsou snadno přístupná.¹⁷ Např. pracovní prostředí má pro užití slangu všechny předpoklady, a to „uživatelé slangu tvoří speciální kolektiv ve speciálním prostředí (pracovišti) a mají speciální práci“ (Kubů, s. 139). Pro zkoumání slangu je tedy nutné znát teorii dané problematiky, ale zároveň je důležitá znalost sociálního prostředí nebo zájmové oblasti a schopnost se v nich orientovat. „Ideální je v tom případě, je-li zkoumaný slang vázán na činnost lingvistovi velmi blízkou a prostředí známé z vlastní životní praxe, z vlastní sféry zájmové, jež mohou být lingvistovi osobní zálibou, např. oblast hudební interpretace, sport, výtvarnictví aj.“ (Hubáček 1998, s. 7).

Zde jsme vycházeli především z *Komentovaného přehledu výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996* (1997) Lumíra Klimeše, v němž stručně charakterizuje metody výzkumu. Dá se tedy říci, že existují čtyři základní metody výzkumu slangu. Přímo ve zkoumaném prostředí se využívá **metoda poslechová**, která však neposkytuje přehled o frekvenci užívání výrazů. Druhou metodou je **excerpce** krásné literatury, novinových článků, reportáží apod. Tu však např. Jaroslav Suk nedoporučuje, protože v psaných textech „jsou jen některé výrazy a nelze z nich často zjistit gramatické charakteristiky, výraz nelze ověřit, sémanticky posoudit atd.“ (Suk 1997, s. 80). Nejužívanější metodou je třetí metoda, a to **metoda dotazníková**, pomocí které lze získat velké množství materiálu, avšak ne vždy máme zaručenou návratnost dotazníků. „Kvalita získaného materiálu závisí přitom jednak na tom, s jakou znalostí zkoumané oblasti byl dotazník sestaven, jednak na tom, jak pečlivě

¹⁶ Stať zveřejněna ve *Sborníku přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 1997*, s. 27–37 (Hubáček 1998, s. 5).

¹⁷ Můžeme uvést např. slang vězeňský, kdy přístup do věznice je velice omezený. V dnešní době však i takové práce o vězeňském slangu existují, např. Lucie Radková *Jak se mluví za zdmi českých věznic*.

a spolehlivě byl vyplněn“ (Cuřín 1964, s. 166). Poslední metodu **záznamu na magnetofonovém pásku**, který se již moc nevyužívá, vystřídal v současné době záznamy na mobilní telefony. Dalším způsobem, jak zaznamenat výzkum může být např. osobní přítomnost na zkoumaných akcích, např. divadelní představení, sportovní utkání a jejich video záznam určený k další analýze.¹⁸ Mimo to lze využít také sběr textového či video materiálu, který je volně přístupný na internetu. Nejvíce se uplatňuje metoda poslechová a dotazníková (Klimeš 1997, s. 8–10). Při výzkumu slangu je nutné dodržovat i jednotlivé fáze, a to jsou **sběr materiálu, analýza a hodnocení, celková charakteristika a závěry** (Hubáček 1998, s. 9). Během zkoumání je nutné zaznamenat nejen výrazy a jejich kontexty, ale i okolnosti, nositele, příjemce, prostředí (stáří, délka činnosti, pohlaví, pracovní zařazení, vzdělanost, sociální role), za jakých výrazy vznikly a byly proneseny (srov. Hubáček 1998, s. 9, Suk 1995, s. 25).

Nejvýznamnější výzkumná centra¹⁹ zabývající se studiem slangu v České republice se nacházejí v Ostravě a Plzni. S Ostravou se pojí především jméno Jaroslava Hubáčka. S plzeňským centrem je naopak spjat Lumír Klimeš. Od roku 1977 pořádá Pedagogická fakulta v Plzni mezinárodní konference o slangu a argotu. Další výzkumná pracoviště nalezneme v Praze a v Brně. Z pražských pracovníků můžeme zmínit např. J. Nekvapila (trampský slang) nebo A. Jirsovou (mluva mládeže). V Brně se slangu věnovala např. E. Minářová (studentský slang) a M. Krčmová (Klimeš 1997, s. 12–19).

V současné době připravila Pedagogické fakulta v Plzni 10. mezinárodní vědeckou konferenci navazující na konference o slangu a argotu s názvem *Sociolekty v různých sférách komunikace*, která se konala ve dnech 22. – 23. 11. 2022. Od doc. Heleny Chýlové, Ph.D., která je členkou organizačního výboru konference,²⁰ jsme měli možnost získat i tematické okruhy připravované konference, jsou to *sociální stratifikace češtiny, sociolekt a spisovný jazyk, vztahy sociolektů navzájem, vztahy sociolektů k regionálním útvarům, místo sociolektů ve vyučování a uplatnění sociolektů v uměleckém diskursu*.

¹⁸ Vždy však musejí být dodrženy zásady GDPR.

¹⁹ Výzkumná pracoviště vznikala při fakultách daných univerzit, např. při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy nebo při Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.

²⁰ Další členky organizačního výboru konference jsou PaedDr. Jitka Málková, Ph.D. a prof. Marie Čechová, DrSc.

1.3 Sportovní slang

Č. slovo *sport* vzniklo dekompozicí z anglického slova *disport* ‘zábava, vyražení’, jehož původ lze hledat v latinském jazyce, a to z lat. *disportare* ‘rozptylovat se, bavit se’ (Holub–Kopečný 1952, s. 347). Přičemž význam slova zůstal téměř beze změny, jak uvádí Lumír Klimeš ve svém slovníku „*Činnost provozovaná ze záliby a pro zábavu*“ (SCS, s. 699). Lze tedy konstatovat, že obsah či význam této činnosti se určitou měrou promítá do vzniku i užití slangových pojmenování jednotlivých sportů.

Příslušníci různých zájmových skupin si vytvářejí svůj slovník zejména v důsledku citového vztahu k osobám, věcem i činnostem pro daný zájem. Jinak tomu není ani v mluvě sportovců. Vzhledem k tomu, že se u sportovců při podání výkonu projevují velice často emoce, jdou pravidelně zásady jazykové správnosti stranou. Jaroslav Hubáček řadí sportovní slang mezi nejvíce zastoupené slangy. „*Sportovním slangem se nevyjadřují jen výkonní sportovci, nýbrž i přemnozí milovníci sportu a nadšenci pro něj*“ (Oberpfalzer, s. 366), ale také např. prodejci sportovního vybavení, učitelé tělesné výchovy, sportovní komentátoři, diváci, příznivci sportů aj.

Slovník nespisovné češtiny dělí uživatele sportovního slangu do čtyř skupin. Za tvůrce terminologie a slangového výraziva označuje méně početnou skupinu profesionálních sportovců, trenérů a sportovních činovníků, od kterých slang přebírá druhá skupina amatérských sportovců. Třetí skupinu tvoří sportovní žurnalisté. Poslední jsou sportovní příznivci, jež jsou považováni za nejpočetnější skupinu uživatelů sportovního slangu (SNČ, s. 35). Na základě těchto informací, můžeme říci, že sportovní slang má velké množství uživatelů, tím pádem i obrovskou slovní zásobu, a nelze tvrdit, že by existoval jednotný sportovní slang.

Důvodem vytváření a užívání sportovních slangových pojmenování je především snaha o „*úsporné a jednoduché vyjádření, potřeba vyjádření expresivity, snaha o obrazné, názorné vyjádření, potřeba vyjádření příslušnosti nebo sounáležitosti ke sportovnímu prostředí, snaha o jazykovou hravost, ale především potřeba nahradit normalizované názvosloví, které buď pro daný sport chybí, nebo je příliš složité a komplikované*“ (TerčováM, s. 205). Slangové výrazy sportovního slangu ovlivňuje především příslušnost ke konkrétnímu sportu, ale i věková kategorie uživatelů.²¹ Ve vymezení sportovního slangu však může docházet k problému zařazení výraziva, a to buď do slangu, nebo profesní mluvy. Je to dáno tím, že existují určité druhy lidské činnosti, které znamenají pro některé lidi profesi, pro jiné zálibu, v našem případě můžeme uvést vrcholový vs. rekreační sport (Hubáček 1988, s. 21, Radková 2012, s. 10). Terčová mezi profesní slangová pojmenování řadí nespisovná pojmenování terminologické povahy, motivovaná snahou o výrazovou úspornost a jednoznačnost. Naopak za zájmová slangová pojmenování považuje nespisovná pojmenování motivovaná „*potřebou osobitého i citového vyjádření k osobám vázaným stejnými zájmy, k věcem i činnostem vyhraněně společenského zájmu*“ (TerčováM, s. 205).

Na šíření sportovního slangu má vliv např. tělesná výchova na školách, zájem veřejnosti o sportovní rekreace aj. Se sportovním slangem se však společnost nejčastěji setkává především ve sportovním zpravodajství, ať už se jedná o tištěnou podobu nebo rozhlasové či televizní vysílání. Využíváním slangu se snaží sportovní žurnalistika²² o jazykovou aktualizaci, což zvyšuje také jazykové povědomí i mimo aktivní sportovce. „*Jedním z důsledků tohoto průniku sportovního slangu mimo skutečné sportovní prostředí je i tendence využívat původních slangových názvů sportovních v platnosti širší, interslangové, např. faulovat, finišovat, spálit šanci aj.*“ (Hubáček 1988, s. 21).

Z toho plyne, že i výzkum sportovního slangu je nejvíce spjat s výzkumem v rámci sportovní žurnalistiky. Zde můžeme zmínit např. Václava Flégla, který se ve svých článcích věnovaných jazyku sportovní žurnalistiky a sportovnímu slangu zaměřil na termíny z jednotlivých sportovních odvětví. Flégl zmínil, že ve sportovním slangu existuje velký počet slangových pojmenování vyskytujících se v jazykových projevech

²¹ O čemž jsme se přesvědčili například v momentě, kdy jsem skončila s aktivní profesionální kariérou volejbalu a začala jsem trénovat mládež. Pro mě naprosto běžné výrazy související s hrou na hřišti, např. *zahrajeme si debla, zalij ten míč* apod., byly pro mladé hráčky začínající s volejbalem naprosto neznámé.

²² Pro sportovní žurnalistiku je charakteristické užívání kulturních frazémů, expresivních výrazů, slangových slov a někdy i nespisovných tvarů (Mlčoch 2002, s. 9).

sportovců a příznivců různých sportovních odvětví a označil je jako *interslangové prvky*, např. *šlajs* ‘úder nebo střela se specifickou rotací v tenisu, stolním tenisu, badmintonu a házené’ (TerčováM, s. 205), ale užívá se v téměř stejném významu i ve volejbale jako ‘zvláštní způsob útočného úderu se spodní nebo boční rotací’ (Hubáček 1988, s. 157). Naopak Zdeněk Suda zkoumá především fotbalový slang, slovenský lingvista Pavol Odaloš zase slang basketbalový (Mlčoch 2002, s. 11).

Se sportovním slangem se však veřejnost může setkat i při čtení prózy se sportovní tematikou. Mezi nejznámější patří určitě Klapzubova jedenáctka, v níž si čtenář hned v úvodu při seznámení s panem Klapzubou a jeho trenérskými dovednostmi může povšimnout několika slangových výrazů „*A tak je učil brát míče ze vzduchu, umrtvit je, podávat, falšovat, střílet v klidu i v běhu, se země i rovnou z podání, centrovat, dávat zadovky, driblovat, hrát hlavou, kopat desetimetrovky a roh, házet aut, brát míč s nohy, chytat jej na prsa, kombinovat třemi vnitřními nebo spojkou, křídlem a halvbekem²³, přehrávat na křídla, podnikat výpady nebo zase je zarážet, provádět dlouhé odkopy, umisťovat rány, vyřukávat drobnou kombinaci, dobíhat, vybíhat, vyrážet míč robinsonádou...*“ (Bass, s. 5). Ze současné literatury můžeme zmínit např. Martina Kodýtku a jeho román z fotbalového prostředí *Trenér*, např. „*Dneska nás čeká další mistrák*“ (Kodýdek, s. 26) nebo „*Běž doprdele s posunováním, umělka je v pohodě*“ (Kodýdek, s. 31).

Některá slangová pojmenování řadící se původně ke sportovnímu slangu velmi často pronikají do prostředí mimo sport. To může mít za následek změny ve slovní zásobě spisovného jazyka a vyvíjení tlaku na jeho normu. Některé přejaté slangové výrazy jsou v dnešní době považovány již za spisovné, např. *aut, faul, gól, smeč, drajv* (TerčováM, s. 205).

²³ Autor přidává i vysvětlení slova *halvbek* ‘záložník’ (Bass, s. 5).

1.3.1 Způsoby tvoření sportovních slangových názvů

V důsledku rozvoje různých sportovních odvětví, vzniku nových sportů a růstu obliby této činnosti u společnosti, bylo nutné rozšíření slovní zásoby vhodné pro tyto zájmové skupiny. Např. na konci 19. století docházelo k přejímání cizích slov, především sportovních termínů např. *fotbal*, *hokej* a slov z oblasti módy, hlavně z angličtiny a francouzštiny (ISvobodová, s. 98). Můžeme si povšimnout, že dříve byla snaha vytvářet pro názvy sportů české ekvivalenty např. *kopaná* (fotbal), *odbíjená* (volejbal), *košíková* (basketbal), zatímco v dnešní době jsou cizí sportovní názvy zachovávány, a to *softbal*, *windsurfing*, *skateboard* nebo *snowboard* (ČmejrkováS, s. 225). „*Tam, kde se vžil český ekvivalent, představuje původní anglický termín obvykle slangový výraz, v řadě případů je však těžké rozhodnout, zda jde o slang, nebo již o odborný termín*“ (SNČ, s. 35).

Pro vznik a rozvoj sportovního slangu je důležitá také nálada a emoce účastníků. Při konkrétní činnosti, např. probíhající volejbalový zápas, je důležitá rychlost komunikace a jednoznačnost sdělení příslušícího té konkrétní situaci. Z jazykového hlediska lze tedy tvoření sportovních slangových názvů považovat za velmi zajímavé. „*Zásobu slangových pojmenování v jednotlivých sportech ovlivňuje charakter sportovní činnosti, sociální a historické faktory a stav domácího normalizovaného názvosloví*“ (Terčová, s. 252).

Marie Terčová uvádí dva postupy tvoření těchto výrazů, a to **postup transformační**, kam řadí odvozování, skládání a zvláštní způsoby tvoření, a **postup transpoziční**, který zahrnuje metaforické a metonymické přenášení významu, přejímání z cizích jazyků a tvoření víceslovných pojmenování (Terčová, s. 248). Ve svém výzkumu sportovního slangu zaměřeného na volejbal a sportovní střelbu zjistila, že při tvoření sportovních slangových pojmenování výrazně převládají postupy transpoziční, které pro tvoření nových slangismů využívají změnu významu již vzniklých slov. Potvrzuje tím tedy výše zmíněné informace, a to „*že metaforické a metonymické přenášení významu a frazeologická spojení skýtají možnost vyjádření expresivity, názornosti a aktuálnosti*“ (TerčováM, s. 226). Pro vznik sportovního slangu je charakteristický následující výčet postupů.

Nejčastější jsou metaforické přenášení, tzv. **metaforizace**, např. *káčča, kanár, kšandy*, a **odvozování** *kolečkář, koníčkovat, kraťas*. Při tvoření podstatných jmen odvozováním jsou nejčastější přípony *-ák, -ář, -ař, -č, -čka, -ka*.²⁴ Hubáček i Terčová oba způsoby považují při tvoření slangových pojmenování také za neproduktivnější. Jako další způsob tvoření sportovních slangových výrazů je uváděno metonymické přenášení významu, tzv. **metonymizace**, přičemž nejpočetnější skupinu tvoří názvy vzniklé univerbizací, např. *technik* ‘technický hráč’. Metonymickým přenesením významu vznikají i pojmenování na základě věcné souvislosti, např. číselného údaje, a to *padesátka* ‘závod na 50m, plavecký bazén 50 m dlouhý’. Velmi četná jsou ve sportovním slangu také **frazeologická spojení**, pro která jsou typická slovesa jako *dát, dostat, hodit, chytit, jet, mít* aj., např. *jet do huby*, a **tvoření sousloví**, např. *kulhavý běh, malá domů*. Zvláštním způsobem tvoření je **mechanické krácení**. Dochází k němu za účelem kratšího a zvukově jednoduššího vyjádření, např. *náhra*. Při tvoření sportovních pojmenování se uplatňuje také **překrucování**, např. *pádro* a **skládání**, např. *proficyklistika*. a již výše zmíněné **přejímání z cizích jazyků**, např. *klipsna, kopfštos*, které je podle dostupných informací závislé na kvalitě domácí odborné terminologie, na původu sportu a charakteru sportovní činnosti (Hubáček 1981, s. 67, Hubáček 1988, s. 21–22, Terčová, s. 249–251). Přičemž Marie Terčová uvádí, že přejímání z cizích jazyků umožňuje ihned nahradit to, „co v domácí terminologii schází, nebo je nedostatečné, složité a nenázorné“ (TerčováM, s. 226).

²⁴ Přípona *-ka* vytváří početnou skupinu slangových pojmenování názvů výrobku podle výrobce nebo značky, např. *adidasky, bohémky, rosiňolky* (Terčová, s. 249).

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Metody výzkumu a představení dotazníků

Vzhledem k tomu, že naším cílem bylo získat jazykový materiál od co nejvíce různorodých skupin, zvolili jsme pro získání materiálu ze sportovního slangu terénní výzkum formou písemného dotazníku, a to bezkontaktní písemnou formou. K rozšíření a vyplnění dotazníků jsme využili online stránku *Survio.com*. Primárně jsme zažádali o vyplnění dotazníku brněnský volejbalový klub **TJ Junior Brno**, fotbalový klub **TJ Sokol Kořenec** a na hráče nohejbalu jsme se obrátili prostřednictvím veřejných skupin na Facebooku, a to **Český nohejbal** a **Nohejbal**. Tyto skupiny jsme poté doplnili o sportovní přátele. Dotazníky byly zpracovány dobrovolně, na základě anonymního vyplnění.

Dohromady se výzkumu zúčastnilo 86 respondentů z řad vrcholových ale i amatérských sportovců ve věkovém rozmezí mezi 15 a 60 lety. Námi dotazovaní sportovci pak vykonávali různorodé sportovní činnosti, např. aktivními hráči je 42 osob, rekreačními 40 a vrcholovými sportovci jsou 4. Z celkového počtu respondentů pak bylo 12 trenérů. Volejbalu se věnuje 37 dotázaných, fotbalu pak 21 a nohejbal uvedlo jako svůj primární sport 28 osob. Celkem 31 respondentů je členem nějakého sportovního klubu, např. *TJ Junior*, *TJ Šlapanice*, *TJ Sokol Kořenec*, *1. SK Prostějov*, *NK Znojmo*, *Jihostroj ČB* aj.

Respondenti měli k dispozici dotazník, který se skládal ze tří částí, v nichž se nacházely slangové výrazy bez ohledu příslušnosti k danému sportu. V dotazníku jsme použili celkem 80 slangových výrazů. V první části dotazníku je uvedeno 51 slangových výrazů, ke kterým bylo potřeba doplnit jejich význam (vysvětlení) tak, jak jej zná respondent z vlastního užívání. V případě nevědomosti byla otázka bez odpovědi. Druhá část obsahuje 28 slangových výrazů i s vysvětlením. Respondenti tak kroužkovali odpověď ano/ne na základě znalosti nebo alespoň povědomosti o existenci daného výrazu. V závěrečné části dotazníku pak bylo potřeba doplnit k daným výrazům jejich slangový ekvivalent. Zde jsme na základě odpovědi respondentů zaznamenali dalších 83 slangových označení.

Pro naši analýzu jsme zvolili tři nejrozšířenější a nejoblíbenější míčové sporty u nás, a to volejbal, fotbal a nohejbal. Tyto sporty mají spoustu společných vlastností a předpokládáme, že se tedy tato skutečnost projeví i v analyzovaném materiálu. Materiál potřebný k sestavení dotazníku jsme získávali především z vlastních zkušeností aktivního sportovce, dále z různých knižních publikací, zejména z *Malého slovníku českých slangů* a *O českých slanzích* od Jaroslava Hubáčka a knih, které se věnují daným sportům, např. *Český volejbalový debl* a ze sportovních článků. Vzhledem k tomu, že slangová slovní zásoba námi vybraných sportů je obsáhlá, vybírali jsme jazykový materiál pouze na základě podobnosti sportů, bohužel tak nezbylo místo na mnoho zajímavých slangových výrazů, které jsou však zřejmě typické jen pro svůj sportovní obor.²⁵

Naším hlavním cílem je provést analýzu nashromážděného materiálu, a to zjistit např. motivaci pojmenování, stručnou etymologii a frekvenci výskytu, ale také ověřit, do jaké míry jsou uživatelé těchto sportů schopni vybraným slangismům porozumět, zda je umějí aktivně používat a zda se ve všech námi vybraných sportech shodují.

Na základě takto stanovených cílů, jsme se rozhodli analyzovat 14 názvů sportovního slangu na základě frekvence užití v rámci všech tří vybraných sportů z našeho dotazníku. Zásoba slangových pojmenování získaných naším terénním výzkumem, tedy včetně ostatních neanalyzovaných názvů, je seřazena v abecedním slovníku, přičemž je k nim uveden význam, kterému odpovídaly v jednotlivých dotaznících. Protože jsme se však ve výsledném slovníku zaměřili jen na část slangových výrazů daných sportů a dotazníky nebyly rozlišovány na jednotlivé sporty, lze tedy slovníku přisuzovat ilustrační charakter.

²⁵ Zajímavé volejbalové slangové výrazy můžeme nalézt v publikaci *Český volejbalový debl*, např. **deblová erekce** 'slastný duševní pocit, a to z vítězně otočeného již téměř ztraceného špilu, který se hráčům podařilo zvrátit na poslední chvíli ve svůj prospěch (anebo po technicky náročném úspěšném úderu tzv. mikroerekce)' (ČVD, s. 87–92), slangové výrazy z fotbalového prostředí jsou obsáhle zpracovány např. na oficiálním webu FK Krnsko (FK).

2. 2 Stručná charakteristika míčových sportů zahrnutých do výzkumu

Míčové sporty patří bezesporu mezi nejoblíbenější sporty. Mimo jiné jde zřejmě o nejobsáhlejší kategorii ze všech sportů. Jak už název napovídá, hlavní součástí je míč, který má v různých míčových odvětvích různou velikost i funkci. Z větší části jsou míčové sporty spíše kolektivní, mezi ně patří i námi vybrané tři sporty, které jsou však tak světově známé, že je charakterizujeme jen stručně, a to pro pochopení našeho výběru za účelem analýzy.

2. 2. 1 Volejbal

Počátky vzniku volejbalu se datují k roku 1895, kdy jej vymyslel William G. Morgan v USA ve Springfieldu. Původně se hrálo s basketbalovým míčem, který se mezi odbitím odrážel o zem. Navíc chyběla jednotná pravidla velikosti hřiště, výšky sítě a počtu hráčů. Tato hra nesla název *Minnonette*. Za původem názvu *volejbal* stojí A. T. Halstet, který na základě hlavní myšlenky, a to *odrážení míče* 'to volley the ball' navrhl, aby se tato hra nazvala *volley-ball*. Od roku 1896 se začal pro hru používat tento termín, míč byl nahrazen lehčím míčem a začalo se odbíjet bez odrazu míče o zem. Od té doby se volejbal šířil dál a do Evropy se dostal v roce 1917²⁶. V Československu jsou počátky volejbalu v roce 1919 spojeny s přípravou atletů na OH. Volejbal se stal olympijským sportem v roce 1946 v Tokiu (Haník, s. 430, Císař, s. 11).

Volejbal patří podobně jako např. tenis mezi nekontaktní síťové sporty. Tedy volejbalové hřiště má dvě stejné poloviny, které odděluje volejbalová síť. Výška sítě závisí na pohlaví a věku hráčů²⁷. Hřiště má rozměry 9x18 metrů a je označeno obvodovými čarami o šířce 5 cm. Volejbalový míč váží 260–280 g, obvod je 66 cm. Každý tým má na hřišti šest hráčů. Účelem hry je dosáhnout dříve než soupeř určeného počtu bodů, a to odbíjením míče přes síť. Mužstvo má možnost pouze tří odbití po sobě. Volejbalový zápas se hraje na vítězné sety, kdy se jeden set hraje do 25 bodů, v případě

²⁶ Šířili ho američtí vojáci bojující v 1. světové válce na území Francie (Haník, s. 430).

²⁷ Např. ženy mají síť vysoko 224 cm, muži pak 243 cm, mladší žákyně 210 m a mladší žáci 220 cm (Císař, s. 12).

remízy do 15 bodů. Vždy musí tým však dosáhnout minimálně dvoubodového rozdílu²⁸ (Císař, s. 13). Celý průběh hry řídí hlavní rozhodčí.

2. 2. 2 Fotbal

Fotbal patří bezesporu mezi nejpobulárnější a nejoblíbenější sporty na celém světě. Z našich tří sportů je fotbal nejstarší. První zmínky nalezneme již z doby asi 3000 let př. n. l. v Číně. Milan Maco uvádí, že první pravidla fotbalu byla sepsaná v roce 1845 na škole v Rugby a jmenovala se *Zákony fotbalu, jak je hrán ve škole v Rugby*. Nejznámější z prvních pravidel, vůbec nejstarších dochovaných, jsou však z roku 1962 ta od J. C. Thringa. Proto se předpokládá, že se fotbal v současné podobě zrodil v 60. letech v Anglii (Macho: 11–15). V Čechách a na Moravě se začal fotbal hrát koncem 19. století. Jaromír Votík tedy konstatuje, že „fotbal je 4000 let stará hra, ale novodobý moderní fotbal, v podobě blízké současnému, není starší než 160 let“ (Votík, s. 10).

Z námi vybraných sportů je fotbal jako jediný kontaktní míčový sport. Délka hřiště je 90–120 metrů a šířka 45–90 metrů. Hřiště není rozděleno sítí, ale středovou čarou. Na obou stranách hřiště jsou za brankovou čarou umístěny branky o rozměrech 7, 32 x 2, 44 m (Votík, s. 12). Hry se účastní dva týmy s jedenácti hráči, z toho je jeden brankář. Fotbal se od námi vybraných sportů odlišuje tím, že se jako jediný hraje na čas a vítězí ten tým, který dá více branek. Fotbalové utkání však může skončit i nerozhodně, tzv. remízou. Na průběh hry dohlíží vždy minimálně jeden rozhodčí.

²⁸ V plážovém volejbale jsou počty hráčů i pravidla upravená.

2. 2. 3 Nohejbal

Z rekreačního sportu z různých táborů a plováren se nohejbal stal velice populárním kolektivním sportem, někdy též nazývaným jako *balet nad sítí* nebo v některých zemích *foftaltenis*. Začátky nohejbalu jsou připisovány pak fotbalistům, kteří hráli nohejbal jako doplněk tréninku. Nejčastěji se ke hře používaly volejbalové kurty. Vladimír Pavlík na základě těchto charakteristik uvádí, že se tak jedná o určitou „*symbiózu kopané a fotbalu*“ (Pavlík, s. 9).

Počátky nohejbalu jsou zjevné již v 15. století v Malajsii, kde se začala hrát hra zvaná *Sepak Raga*, přičemž *sepak* znamená mal. kopat a *raga* je mal. míč. V Evropě se objevují různé zmínky o této formě fotbalové hry, ale nejsou nikterak doloženy. Až v roce 1987 vznikla ve Švýcarsku Mezinárodní foftaltenisová asociace IFTA, což znamenalo významný mezník ve vývoji nohejbalu v Evropě. Avšak za „*mateřskou zemi nohejbalu je považována Československá republika a název nohejbal je český*“ (Pavlík, s. 21).²⁹ V prvních doložených pravidlech IFTA je totiž uváděn název *foftballtennis*.

Nohejbal je podobně jako volejbal síťový nekontaktní sport. Herní plocha je rozdělena na dvě stejné poloviny a oddělena sítí ve výšce 110–112 cm. Hřiště v hale má rozměry 24x14 metrů, venkovní hřiště pak 25x15 metrů. Nohejbalový míč musí být schválený ČNS. V zápase mohou nastoupit jednotlivci, dvojice nebo trojice. Zápas se hraje na určený počet vítězných setů, přičemž jeden set se hraje do deseti bodů (Pavlík, s. 20–32). Tak jako ve volejbale a fotbale je během hry přítomen rozhodčí, který podobně jako ve volejbale řídí celou hru.

²⁹ Ve dnech 4. – 6. 11. 2022 proběhlo v Praze *Mistrovství světa v nohejbalu*. Na předních příčkách se umístili i čeští reprezentanti (více na www.msnohejbal.cz).

2. 3 Výsledky získané z dotazníků

Při sběru jazykového materiálu bylo naší snahou zachytit co nejvíce společných slangových pojmenování pro všechny tři sporty. V případě, že bychom chtěli totiž získat co nejúplnější soubor slangismů míčových sportů, byl by zapotřebí mnohem větší okruh respondentů a dlouhodobější výzkum.

Protože naším primárním cílem nebylo komplexní vyhodnocení všech dotazníků, ale sběr jazykového materiálu k další analýze, rozhodli jsme se zde uvést jen stručné výsledky. Výsledky jsme rozdělili do tří skupin na základě rozdělení otázek v našem dotazníku.

V první části dotazníku se tedy nacházelo 51 slangových pojmenování, k nimž bylo potřeba doplnit jejich význam. Mezi pojmenování, která uměli respondenti vysvětlit, tzn. výrazy znají bez ohledu na to, zda jej ve svém sportu aktivně užívají, patří: *bodlo*, *dvoják*, *empajr*, *halovky*, *kanonýr*, *koncovka*, *lajna*, *lavička*, *mergle*, *meruna*, *mičuda*, *mistrák*, *načechrat*, *náhra*, *nůžky*, *oraniště*, *plichta*, *polář*, *pralesní liga*, *prase*, *přátelák*, *repre*, *rybička*, *sako*, *stadec*, *stad'ák*, *šourák*, *tajm*, *žolík*. Další skupinu tvoří slangové výrazy, které respondenti z větší části vysvětlit neuměli, a to jsou: *komín*, *kovbojka*, *mozek*, *pavouk*, *pavučina*, *rybář*, *sklepka*, *spalovač mrtvol*, *vrah*, *závar* a *ztopořit se*. Některé použité slangové názvy, na základě odpovědí respondentů, jsou typické jen pro svůj daný sport, např. vol. *deska*, noh. a vol. *hřebík*, noh. *kladivo*, noh. *mezi kozy*, vol. *rychlík*, vol. *střela*. V dotazníku se vyskytly také výrazy, ke kterým respondenti uvedli jiný význam, než jsme původně měli na mysli. V jiném významu jsme zaznamenali to názvy: *kladivo*, *hřebík*, *pastelky*, *pavouk*, *pavučina*, *roura*, *rybář*, *rychlík*, *sako* a *střela*. V této části dotazníku se vyskytla dvě slangová pojmenování *autošmik* a *slepá myš*, která dokázalo popsat pouze šest respondentů z celkového počtu 86 dotázaných.

Ve druhé části rozhodovali respondenti o tom, zda daný vysvětlený slangový výraz znají. Z celkového počtu 28 slangových pojmenování bylo v podvědomí hráčů 18 výrazů, a to *baletka*, *být na bedně*, *dát zadarmo*, *dědek*, *dělat Zagorku*, *dřevák*, *filmovat*, *foukat*, *haluz*, *hrát tužku*, *kanár*, *kolínko*, *kopyto*, *nekopa*, *pata*, *patička*, *placírka*, *přejet někoho*, *registračka*, *šlajs*, *tejp*, *tejpovačka*, *zaválet*, přičemž nezáleželo na tom, jakému sportu se respondent věnuje. Ostatní zmíněné výrazy byly typické především pro jednotlivé

sporty, a to noh. a vol. *dát debla*, noh. a vol. *náměstí*, popř. *Václavák*, vol. *tahák* a noh. a vol. *znásilnit/zneužít blok*.

V závěrečné části dotazníku se nám podařilo sesbírat spoustu dalších slangových pojmenování. Respondenti měli k dispozici devět termínů, ke kterým měli napsat jejich slangový ekvivalent. Zde si uvedeme jen některé z nich. Ostatní neuvedené výrazy jsou pak zaznamenány v přiloženém abecedním slovníku. Nacházely se zde názvy analyzovaných sportů. Pro volejbal respondenti uváděli nejčastěji slangová označení *pinkaná, plácaná, volej* a *voliš*. Fotbal byl nejčastěji označován jako *čutačka, čutec, fočus, fotbec, fotčus, fus, fusec, fusík* a *kopaná*. Nohejbalu se pak slangově říká např. *futnet, nohec* a *překopka*. Dalšími názvy byly slangové výrazy označující osoby, a to pro rozhodčí nejčastější *foukač, písač, pišťala* a *pišťalka*, pro trenéra *kouč* a *tréňa*. Dobrý hráč bývá označován nejčastěji jako *hvězda, plejer/player* nebo *špilmachr*, špatnému hráči se pak říká *jelito, kopyto, lemra, lúser* a *poleno*. Nadšený příznivec sportu je nejčastěji *fanda, fanoušek* nebo *fans*. Poslední termín označoval zápas, pro nějž uvedli respondenti slangové výrazy *mač* a *špíl*.

Na závěr mohli respondenti uvést zajímavý či originální sportovní pokřik, písničku nebo básničku. Bohužel, co se týče sportovního folkloru, nepodařilo se nám získat žádný zajímavý materiál. Většina uvedených pokřiků byla vulgárního charakteru a typická zejména pro příznivce jednotlivých sportovních klubů, např. „*Baník pičo!*“, „*Do piče, do kundy, do poslední sekundy.*“, „*My jsme kundy z Brna, my jsme všude doma.*“ nebo „*Vy jste rozhodčí, jedna rodina, samej buz*erant, samá di*ina.*“

2. 4 Analýza vybraných názvů

Při výběru analyzovaných názvů jsme vycházeli z výsledků získaných z písemného dotazníku, ve kterém byly zmíněny výrazy užívané v současné době volejbalovými, fotbalovými a nohejbalovými hráči. Do analýzy jsme zařadili pouze výrazy z první části dotazníku, ve které museli respondenti doplnit jejich význam a které se na základě odpovědí jednotlivých hráčů shodovaly ve všech třech sportech, především pak v jejich využití.³⁰ Dalším kritériem pro nás bylo, aby význam znalo minimálně 50 % hráčů z každého sportu. Výše zmíněné požadavky splňovalo v našem dotazníku 14 slangových pojmenování. Analyzovali jsme pojmenování ze tří oblastí, a to názvy pro hráče, názvy sportovních pomůcek a vybavení, popř. částí hřiště a názvy související s hrou (úder, části hry aj.)

V rámci jednotlivých sémantických okruhů jsou abecedně uvedeny slangové výrazy získané z písemného dotazníku. Ke každému z nich je pak případně uvedena spisovná podoba. Jak již bylo zmíněno výše, ostatní neanalyzované názvy jsou následně uvedeny abecedně v kapitole *Slovník sportovního slangu se zaměřením na míčové sporty*.

U každého analyzovaného pojmenování je nejdříve uvedeno doložení slova ve slovnících současného jazyka, případně ve slovnících historických, dialektických a slangových, a to včetně všech jeho významů a možných formálních variant. Poté následuje stručný etymologický výklad názvu, zahrnující informace o sémantickém a formálním vývoji slova. U některých slov jsou dále doplněny možné deriváty, případně kompozita a frazémy, jichž je daný výraz součástí.

³⁰ Např. totiž výraz *bodlo* 'prudký kop do míče špičkou nohy' (Hubáček 1988, s. 45) znalo sice více jak 50% respondentů všech tří sportů, ale minimálně ve volejbale se tento úder nepoužívá. Nebo naopak *prase* 'míč, který se dotkne horního kraje sítě a přepadne do soupeřova pole' (Hubáček 1988, s. 131) nepoužívají hráči při fotbalovém utkání.

2. 4. 1 Slangové názvy společné pro volejbal, fotbal a nohejbal

NÁZVY PRO HRÁČE

KANONÝR

Prvním analyzovaným názvem je *kanonýr* ‘hráč, který dobře střílí’ (Hubáček 1988, s. 86). Jako *kanonýr* se v češtině dříve označoval zast. a expr. ‘dělostřelec’ (PSJČ), např. z pražské hantýrky „*Myslí, že je u kanonýrů*“ (VSSS, s. 85).

Termín *kanonýr* byl nejspíš utvořen od slova *kanon* ‘dělo’. Toto označení bylo přejato z fr. *canon*, přes it. *cannone* do něm. *Kanone* (Rejzek 2015, s. 289), *kanonýr* pak z fr. *kanonáda* (Holub–Kopečný 1952, s. 162). Výraz *kanón* je však doložen mimo jiné i v expr. významu ‘vynikající sportovec’ (ASCS, s. 367).

Ve sportovní publicistice se hojně užívá derivát *kanonýrka* ‘hráčka, známá úspěšnou střelbou na branku’, např. „*Domácí tým oslabilo vyloučení nejlepší kanonýrky*“ (SN1, s. 124). Od stejného základu, avšak v jiném významu, je v češtině doloženo expr. zdrob. *kanonýrek*, *kanonýrka*, např. *nadává jak starý kanonýrek*, tj. ‘často a hrubě’. Dalším derivátem je např. adj. *kanonýrský*, např. přen. expr. *kanonýrský vtip* ‘silný, hrubý, neomalený’ (PSJČ).

V tomto případě se tedy jedná o metonymické přenesení významu ‘dělostřelec’, resp. *dělo* ‘palná zbraň velké ráže’ (SSČ, s. 56) a verb. *střílet*.

LAVIČKA

Dalším doloženým analyzovaným názvem ze sportovního slangu je *lavička* ‘náhradníci’ (Hubáček 1988, s. 100), např. „*Oběma mužstvům chybělo po čtyřech hráčích základní sestavy, lavičku náhradníků mají zřejmě silnější hosté*“ (Neomat). Primárně je však uváděna ve významu ‘menší lavice’ nebo ‘lávka, úzký můstek přes vodní tok’ (VW).

Pojmenování *lavička* bylo utvořeno jako zdvojnásobení od slova *lavice* ‘sedadlo pro několik osob’, jež se také používá v oblasti sportu, např. *sedět na trestné lavici*

pro hráče vyloučené při hokeji (SSČ, s. 160), původně deminutivum k psl. *lava ‘uříznuté prkno’ (Holub–Kopečný 1952, s. 200).

Doloženy jsou i nářeční varianty téhož významu, a to *lavečka, lávečka a lajčka* (SSJČ).

Domníváme se tedy, že motivačním východiskem byl původní význam ‘sedadlo pro několik osob’ přenesený na ‘náhradníky’, tj. na hráče, kteří sedí během hry na lavičce.

ŽOLÍK

Posledním analyzovaným výrazem z našeho dotazníku zastupující hráče míčových sportů je *žolík* ‘hráč, který nastupuje do hry na posledních 20 minut a jehož cílem je obrátit špatný stav hry’ (FK a KA, s. 82), např. „*Milan Baroš prožil divoký večer. Jako zlatý fotbalový žolík naskočil až v 67. minutě do kvalifikace proti Nizozemcům...*“ (Neomat). V českých slovnících je doložen *žolík* ve významu ‘karta zastupující všechny hodnoty v některých karetních hrách’ (SCS, s. 828), může však označovat přímo ‘název karetní hry’ (SSČ, s. 591).

Název *žolík* pochází z angl. názvu karty *Jolly Joker* ‘veselý šprýmař’ (Machek 1997, s. 730 a Rejzek 2015, s. 822).

Ve fotbalovém slangu se jako *žolík* označuje také ‘červená karta’ (FK). Mimo to je toto pojmenování doloženo také v podnikatelském slangu ve významu ‘univerzální bankovní převodní příkaz’ (PSJČ, SCS a SSJČ). Hubáček pak dokládá ještě dva významy slova *žolík*, a to ‘železniční okrskový lékař’ a ‘povinná finanční přírážka k cestovnímu do zahraničí’ (Hubáček 1988, s. 189).

V případě pojmenování *žolík* došlo k podobné motivaci pojmenování jako u výše analyzovaného slova *lavička*. Pravděpodobně tedy došlo k přenesení z původního významu herní karty ‘hodnota kterékoliv karty’, kterou lze použít kdykoliv během hry za účelem změny stavu hry na ‘náhradníka’, tj. hráče, který zasáhne do hry za účelem obratu stavu hry.

NÁZVY SPORTOVNÍCH POMŮCEK A VYBAVENÍ

HALOVKY

Své místo ve sportovním slangu zaujímá i nespočetné množství slangových pojmenování pro materiální vybavení. Mezi ně patří např. *halovky* ‘boty do haly’ (KA, s. 85).³¹

Motivatem pro *halovky* se stalo pravděpodobně adj. *halový*, např. *halový volejbal* ‘hraný v tělocvičně dvěma šestičlennými družstvy’ (SCS, s. 243), utvořeného od pův. fr. *halle* ‘dvorana’ (Holub–Kopečný 1952, s. 119), přes něm. *Halle* (srov. angl. *hall*) (Rejzek 2015, s. 211) a č. substantiva *hala* ‘velká, prostorná místnost, síň, popř. budova’ (SSČ, s. 90).

V případě slangového pojmenování *halovky* jde však pravděpodobně o univerbizaci víceslovného pojmenování *halové boty* za účelem rychlejšího a srozumitelnějšího vyjádření dané věci.

LAJNA

Název *lajna* je doložen ve významu ‘linie, rovná čára’ (SNČ, s. 238) a v češtině patří mezi slova hovorová. Řadí se zejm. do sportovního slangu míčových her a označuje ‘čáru na hřišti’, např. *míč padl na lajnu* (ASCS, s. 447, Hubáček 1981, s. 73, SCS, s. 414, SSČ, s. 159 a SSJČ) nebo ‘řadu hráčů, formaci’, např. v hokeji a v silniční cyklistice ‘skupinu spolupracujících závodníků’ (SNČ, s. 239). Hubáček ve svém *Malém slovníku českých slangů* přidává i význam ze žel. slangu, a to ‘dlouhý nákladní vlak’ (Hubáček 1988, s. 99). V nespisovné češtině je však výraz *lajna* doložen v dalších významech, a to rozhl. ‘rozhlasová linka’, hudeb. ‘přímé kabelové propojení nástrojového zesilovače s mixážním pultem’, např.: „*Povedem to mikrofonom nebo lajnou?*“ nebo jako ‘prášková droga určená k vdechnutí, charakteristicky uspořádaná do rovné linie’ čili ‘dávka drogy’ (SN2, s. 224, SNČ, s. 238), např.: „*mladík sjede lajnu koxu, aby se pořádně rozjel...*“ (SN2, s. 224).

³¹ Stejný význam slova nalezneme v internetovém vyhledávači, který nám nabídne širokou nabídku halovek, tj. bot do haly, ovšem na slovenských online obchodech, např. v nabídce na www.decathlon.sk: *futsalové halovky pre dospelých*.

Název *lajna* byl přejat z angl. *line* ‘čára, směr’ (Rejzek 2015, s. 365), původně též *lajna* či *lajny* z něm. *Leine* ‘lano, opratě’, obojí příbuzné s lat. *linium* i s čes. *len* (SNČ, s. 239).

V češtině je *lajna* také součástí slovního spojení *do lajny*, *v lajně* ‘nelišit se od ostatních, nevybočovat’ (SNČ, s. 238). V souvislosti se sportovním výrazem *lajna* ‘čára na hřišti’ byla utvořena slovesa *lajnovat*, *nalajnovat*, např. *lajnovat kurt* ‘opatřovat lajnami’ (ASCS, s. 447, SNČ, s. 238 a SSČ, s. 159). Sloveso *nalajnovat* se však užívá i ve významu ‘plánovat si něco’, např. *moc si to nelajnuj* (SNČ, s. 239). Od základního *lajna* bylo vytvořeno adjektivum *lajnový*, např. *lajnový rozhodčí* ‘čarový rozhodčí’ (ASCS, s. 447). Dalším derivátem je *lajnovačka* (Rejzek 2015, s. 365) ‘nástroj sloužící k lajnování kurtů’, např. „...a tenisovou lajnovačkou“ (Neomat). Nově vzniklo také substantivum *lajnař*, náležící spíše do mluvy mládeže a ve významu ‘bruslař na in-line bruslích’, např. *lajnaři na chodnicích někdy ohrožují chodce* (SN1, s. 140).

ORANIŠTĚ

Další výraz se týká také pojmenování hřiště, a to *oraniště*, v češtině doloženém v primárním významu ‘zoraná půda, zorané pole’ (SSČ, s. 249). V souvislosti se sportovním slangem jsme jej dohledali pouze u Králové, a to v jejím vytvořeném slovníku ve významu ‘fotbalové hřiště ve špatném stavu’ (KA, s. 75).³²

Původ slova lze hledat u všesl. slovesa, např. p. *orać*, s./ch. *órati*, stsl. *orati* (srov. Holub–Kopečný 1952, s. 256, Machek 1997, s. 416 a Rejzek 2015, s. 475) ‘pluhem rozrývat, obracet a drobit půdu, a tím ji připravovat k setí n. k sázení’ (SSJČ), jehož je *oraniště* derivátem.

Doloženými deriváty k *oraništi* jsou *oranice* (SSČ, s. 249), nář. *oranisko* (SSJČ), *zoraniště* (PSJČ), nář. pak *zoranisko* (SSJČ), vše téhož významu.

Domníváme se tedy, že se jedná o metaforické přenesení významu *oraniště* ‘zoraná půda, zorané pole’ na hřiště ve špatném stavu.

³² V našem dotazníku však respondenti, podobně jako Králová, nezávisle na sportu, který vykonávají, označovali *oraniště* za ‘špatné hřiště/hřiště ve špatném stavu’, ‘neupravené/neudržované hřiště’, ‘hřiště s poničeným povrchem’ nebo ‘hřiště s nekvalitním, např. hrbolatým terénem’.

SAKO

Dalším analyzovaným názvem je *sako*. V češtině označuje zejm. ‘krátký kabát jako součást obleku’ (PSJČ, SSČ, s. 376 a SSJČ). Pro nás uvádí stěžejní význam SNČ, a to sport. ‘sít’ oddělující obě poloviny hřiště’ (SNČ, s. 38), ve fotbale se pak užívá pro označení sítě, která se pověsí na bránu.

Domníváme se, že původ slova lze hledat u všesl. *sak* ‘sít’ na ryby’ (srov. Machek 1997, s. 536 a Rejzek 2015, s. 615). Králová uvádí ve sport. významu ‘sít’ také slangové pojmenování *štrikovaný nesmysl* (KA, s. 90).

Případné deriváty substantiva *sako* ve sportovním slangu nejsou v pro nás dostupných slovnících doloženy.

Motivatem pojmenování zde byl pravděpodobně vzhled sítě a jde tedy o metaforické přenesení významu.

STADEC

Posledním analyzovaným výrazem v rámci tohoto oddílu je *stadec*, též *stad'ák*³³ ‘stadion/stadión’ (Hubáček 1988, s. 150, SNČ: 399), jenž označuje ‘velké sportovní cvičiště, závodíště, hřiště s hledištěm’, např. *zimní stadion* (PSJČ, SCS, s. 701, SSČ, s. 410, UJC).

Stadec je tedy derivátem ř. *stadion* ‘pův. délková míra’ (Holub–Kopečný 1952, s. 349, SSJČ), do češtiny se dostalo přes něm. *Stadion* tv. ř. *stádion* ‘závodíště’ (Rejzek 2015, s. 656). Dnes tento výraz označuje ohraničený, v podstatě po obvodu uzavřený prostor o určitých rozměrech určený k závodění.³⁴

Domníváme se, že se jedná o metonymické přenesení významu ‘závodíště’.

³³ Např. „No a co říkáte tomu kdyby to tam teda nebylo a měli jsme tam ten stad'ák novéj pěkněj“ (Dialog).

³⁴ „Řecké slovo stadion (stř. r.), které pův. znamená asi něco stojícího, stálého, pevného, nabylo významu délkové míry v různých krajích nestejné; byla to vlastně obvyklá délka dráhy k běhu o závod, 600 řeckých stop (na olympijském závodíšti 192.27 m). Původně se běhalo o závod ve volném kraji, na místě k běhu vhodném; ale pak se zřizovaly k veřejným závodům dráhy stále s místy pro diváky a soudce, stavitelsky upravené, z nichž některá se zachovala v zříceninách (nejslavnější bylo ovšem stadion v Olympii, kde se konaly v čtyřletých obdobích zápasy a závody, k nimž chodili účastníci z celého Řecka). Dráha se probíhala jednou, později dvakrát tak, že se závodník musil vrátit k východišti běhu (a běželo se obvykle v plné válečné zbroji); vítěz tedy proběhl pak dvě stadia“ (NŘ).

NÁZVY SOUVICEJÍCÍ S HROU

KONCOVKA

V češtině je k výrazu *koncovka* vedle lingvistického významu slova³⁵ uveden i význam ‘závěrečná část hry’, např. šachové hry,³⁶ nebo ‘koncová hra’, např. vyhrát v koncovce (srov SSČ, s. 141 a SSJČ). Dalším doloženým významem slova je tech. ‘koncová část něčeho’³⁷, např. *kabelová koncovka* ‘skříň, v níž je zavřen konec kabelu’ (SSJČ a PSJČ). Hubáček řadí *koncovku* do sportovního slangu míčových sportů a popisuje ji jako slangové označení pro ‘závěrečnou fázi útoku’, např. „...*měli více ze hry, ale chyběla jim koncovka*“ (srov. Hubáček 1981, s. 73 a Hubáček 1988, s. 92). Obdobně se tohle pojmenování užívá i v různých novinových článcích, např.: „*Skvělou partii sehrály včera volejbalistky společného výběru ČR a SR v semifinále ME proti silnému družstvu Ukrajiny... Naše sestava, ... se v úvodním setu, který ztratila až v koncovce, přesvědčila...*“ (Neomat).

Původ slova lze hledat zřejmě u psl. slova *konec* (Machek 1997, s. 273), z něhož byly utvořeny deriváty jako *koncový*, *koncovka*, *koncovkový*, *konečný*, *dokončit*, *skončit*, *ukončit* aj. (Rejzek 2015, s. 324).

Domníváme se tedy, že v našem případě, a to slangu míčových sportů, byl název utvořen od adj. *koncový* přidáním sufixu *-ka*.

³⁵ Část ohebných slov, která se na konci tvarů mění (SSČ, s. 141).

³⁶ Podobně vysvětluje výraz i Akademický slovník češtiny, a to *dámská koncovka* ‘fáze šachové partie, v níž na každé straně zbývá dáma a pěšci’ (ASČ).

³⁷ Např. *Nelze přehlédnout velká sedmnáctipalcová litá kola nebo dvě chromované koncovky výfuku* (ČNK).

MISTRÁK

Ze získaného lexikálního materiálu jsme k analýze vybrali také název *mistrák*, který je doložen v námi dostupných slovnících ve významu ‘mistrovský zápas’ a náležící do sportovního slangu (ASCS, s. 501, Hubáček 1988, s. 108, SNČ, s. 265, SSJČ, UJC), např.: „*Mistrák v sobotu družstvo Spartaku prohrálo*“ (PSJČ).

Název *mistrák* je tedy zřejmě odvozený od slovního spojení *mistrovský zápas*, popř. jeho zkráceniny, a to *mistrovství* ‘v něčem’, např. *mistrovství v hokeji* (SSS, s. 135). Výraz *zápas* označuje obecně nějaký ‘boj’, příp. ‘střetnutí, utkání sportovních družstev nebo jednotlivců’, např. *fotbalový zápas* (SSČ, s. 546). V případě adj. *mistrovský* ‘týkající se mistra’ a substantiva *mistrovství* ‘vrcholná sportovní soutěž’ (SSČ, s. 181) se jedná o deriváty slova *mistr* z lat. *magister* ‘představený, správce, vůdce, učitel’ redukcí v první slabice (srov. Holub–Kopečný 1952, s. 225 a Rejzek 2015, s. 420), doloženého mimo jiné ve významu ‘vítěz mistrovství, titul vynikajícího sportovce’ (ASCS, s. 501).

Dalšími doloženými deriváty jsou *mistryně* ‘vítězka vrcholné sportovní soutěže’ nebo adv. *mistrovsky* (ASCS, s. 502, SSČ, s. 181).

V případě slova *mistrák* jde zřejmě o univerbizaci slovního spojení *mistrovský zápas* za účelem rychlejšího a stručnějšího vyjadřování.

NÁHRA

Jedním z důležitých úderů ve hře je *náhra*, která dokáže tvořit hru. Slangové pojmenování *náhra* jsme v námi dostupných slovnících bohužel nenalezli. Název je doložen v publikaci *Nohejbal*, a to ve významu 'nahrávka' (Pavlík, s. 15).

Původ názvu *náhra* lze tedy jednoznačně hledat u slova *nahrávka* 'přihrávka (míče)' (SSČ, s. 197), např.: „*To jde nějak rychle, přátelé, jako při volejbalu: dvě nahrávky a smeč...*“ (PSJČ), v primárním významu je však *nahrávka* 'zachycení skladby' nebo 'zvukový snímek' (SSJČ), např. *folk a trezorové nahrávky* (Neomat).

V souvislosti se sportovním výrazem *nahrávka* bylo utvořeno sloveso *nahrát na někoho nebo někomu* (SSS: 146), tedy 'přihrát míč', např. *nahrát spoluhráči* (SSČ, s. 197). Dalšími deriváty jsou pak substantiva *nahrávač* a *nahrávačka* 'hráč, který nahrává (pro útok) míč svému spoluhráči' (SSJČ), např.: „*Ton se gólem dostal do čela klubového bodování a Hlinka se díky asistenci na jeho trefu stal nejlepším nahrávačem*“ (ČNK).

V tomto případě jde tedy o zkrácení původního slova *nahrávka* 'přihrávka' na název *náhra* téhož významu.

PRALESNÍ LIGA

Jedním z označení typu soutěže je slovní spojení sport. hanl. *pralesní liga*³⁸ ‘nejnižší fotbalová soutěž, z níž již není kam sestoupit’, též *prales* téhož významu, např.: „*Hráli jste dřív vůbec někde jinde než v pralese?*“ (SNČ, s. 343). Z našeho dotazníku však vyplývá, že se nejedná jen o nejnižší fotbalovou soutěž, ale že se toto spojení užívá i v ostatních sportovních odvětvích, konkrétně ve volejbale i nohejbale.

Název *prales* označuje ‘původní les nedotčený zásahem člověka’ (SSČ, s. 304, SSJČ, ČSVS, s. 125) a expr. ‘věc připomínající vzhledem prales, nepřehledné, těžko proniknutelné, veliké množství něčeho’ (PSJČ). *Prales* je tedy derivát utvořený prefixací předpony *pra-* a slova *les* ‘větší plocha souvisle porostlá neovocnými stromy jehličnatými nebo listnatými’ (PSJČ, SSČ, s. 162), ve staré češtině doloženého jako ‘dřevo, dříví’ (VW).

Podíváme-li se na etymologii slova *les*, zjistíme, že jde o všesl. název, např. p. *las*, r. *les*, ch. *lijes*, stsl. *lěsъ* les, dříví. Psl. **lěsъ* nemá zcela jednoznačný výklad a bývá spojováno se stangl. *lās* ‘pastvina, louka’ (srov. Holub–Kopečný 1952, s. 202, Machek 1997, s. 327, Rejzek 2015, s. 374).

Výraz *liga* je pak doložen ve významu ‘svaz, aliance’ (PSJČ, SSČ, s. 165, SSJČ), popř. ‘spolek, sezonní sportovní soutěž’ (ASCS, s. 459, Rejzek 2015, s. 379), např. *hraje Ligu mistrů, hokejová liga* aj. (Neomat, SSČ, s. 165). Původ slova *liga* zle pravděpodobně hledat přes něm. *Liga* asi ze šp. *liga* od *ligar* ‘svázat, spojit’ z lat. *ligare* ‘vázat’ (Rejzek 2015 s. 379). *Slovník neologismů* přidává význam ‘úroveň, postavení v nějakém oboru, odvětví, oblasti’, popř. první liga ‘kdo zaujímá přední postavení v nějakém oboru, činnosti’, např. *heavymetalová první liga* (SN1, s. 230, SN2, s. 231).

³⁸ Zajímavá byla odpověď od jednoho aktivního hráče nohejbalu (30 let), uvádíme zde doslovný přepis odpovědi z dotazníku: „*Okres 4. třída...fotbal kde si jdeš ze srandy zakopat, a nějakej frustrvanej 45 letej instalatér, nebo podobný pako ze soupeřova týmu z vedlejší ti klidně zhmoždí nenávratně nohu při nějakém zbytečném skluzu, jen protože je dřevák a nasralo ho, že jsi mu nasadil oléčka tam a zpátky před celou dědinou.*“

K názvu *prales*, kromě adj. *pralesní*, nebyly nalezeny žádné deriváty související s významem ‘nejnižší soutěž’. Co se týče slova *liga*, byl v češtině utvořen derivát adj. *ligový* ‘týkající se ligy’, např. *ligový hráč* ‘v mužstvu účastnícím se ligy’ (ASCS, s. 459, SSJČ, UJC). Králová ve svém slovníčku doplňuje *hrát prales* ‘hrát nejnižší soutěž’ (KA, s. 77).

V případě tohoto slangového pojmenování rozhodně došlo k metonymickému přenesení významu. Motivace pojmenování není však zcela jednoznačná. Můžeme se jen domnívat, zda k motivaci došlo na základě přenesení původního významu slova *prales* ‘původní les nedotčený zásahem člověka’, pod čímž si představíme např. obyvatelstvo žijící v pralese, které je nedotčené vyspělejší kulturou a tím pádem se význam přenesl na ‘hráče, kteří jsou méně trénovaní a nedosahují dostačujících výsledků’, nebo může být také myšleno místo, kde neplatí žádná člověkem daná pravidla – hráči potom pravidla nedodržují, příp. je ignorují či si tvoří svá vlastní.

Druhou možností je pak přenesení původního významu ‘dřevo, dříví’, což by znamenalo, že tuhle soutěž hrají samá *dřeva*, přičemž jako dřevo se hanl. označuje ‘nešikovný či nemotorný člověk’. Ve sportu se pak užívá spíše derivát *dřevák* ‘nešikovný, špatný hráč’ (SNČ, s. 118).

PŘÁTELÁK

Dalším názvem označující sportovní utkání je *přátelák* ‘přátelský sportovní zápas’ (Hubáček 1988, s. 133) nebo ‘utkání mimo oficiální soutěž’ (SNČ, s. 353), např. „...*stabilně hrajete bundesligu, Německý pohár, nějaké přáteláky, nastupujete za naši reprezentaci...*“ (Neomat).

Dalo by se konstatovat, že významově je *přátelák* opak výše analyzovaného *mistráku*. O tom svědčí i přístup hráčů k oběma druhům zápasů, např. „*Spoluhráčům pak blíže vysvětloval: „Vždyť šlo o přátelák, proč bych nemohl spojit užitečné s příjemným pro diváky. Takové jesle brankáři jsou přece požítkem! V mistráku či na mistrovství si takové něžnůstky dovolit nemohu“* (PSJČ).

Co se týče původu slova, analýza je obdobná jako u názvu *mistrák*. Název *přátelák* tedy vznikl univerbizací od slovního spojení *přátelský zápas*. Význam slova *zápas* je analyzovaný výše. V případě slova *přátelský* jde o adj. ‘k příteli, k přátelství’ (SSČ, s. 320) a jedná se o derivát všesl. *přítel*, např. p. *przyjaciel*, s./ch. *prijatelj*, stsl. *prijateljъ*. Psl. * *prijatel’b*, * *prɛjatel’b* je odvozeno činitelskou příponou *-tel’b* od slovesa **prijati*, **prɛjati* ‘kdo přeje dobro, kdo má rád’ (srov. Holub–Kopečný 1952, s. 302 a Machek 1997, s. 494 a Rejzek 2015, s. 567).

Další deriváty pojící se k významu názvu *přátelák* nebyly nalezeny.

REPRE

Posledním analyzovaným slangovým pojmenováním je *repre* ‘representace’ (KA, s. 78), např. „*Pak přijde neúspěch a všude si čtu, že dělám repre jako vedlejšák*“ (Neomat). Primárně je však doložen název *Repre* jako slangové označení pro ‘Obecní (Representační) dům (v Praze)’ (SNČ, s. 369, SSJČ), např. „*Snad si nemyslíš, že nám najmeš klubovní místnosti v pražském Repre?*“ (PSJČ).

Podíváme-li se na původ slova *repre*, zjistíme, že nejde o univerbizi, nýbrž o zkrácení slova *representace* ‘(veřejné, oficiální) zastupování něj. celku; reprezentování’ (SCS, s. 630, SSJČ), mimo jiné např. *sportovní representace* (SSČ, s. 352). V případě *representace* jde o derivát odvozený od slovesa *reprezentovat* ‘oficiálně zastupovat, představovat’ (SCS: 631) z lat. *repraesentāre* ‘(opět) zpřítomnit, postavit před oči’ z ↑*re-* a odvozeniny od *praesēns* ‘přítomný, současný’ (Rejzek 2015, s. 591).

Od původního *reprezentovat* vzniklo množství dalších derivátů. Uvedeme si některé z nich, a to *reprezentant* a *reprezentantka* ‘kdo reprezentuje, je určen k reprezentaci’, např. *naši hokejoví reprezentanti*, adj. *reprezentativní* ‘schopný reprezentace’ (SCS, s. 631, SSČ, s. 352, SSS, s. 297) a adj. *reprezentační* tv. (ASCS, s. 659, UJC). Slovník neologismů přidává i jiný význam slova *reprezentant*, a to ‘exemplář, vzorek výrobků’ (SN1: 248). Dalším derivátem je hovor. expr. *reprezentábl* ‘reprezentativní, vhodný pro reprezentaci’ (SNČ, s. 369, SSJČ). Přidáním prefixu *ex-* vzniklo adj. *exreprezentační* ‘hrající, startující dříve za reprezentační družstvo’ (SN1, s.120). Ve sportovní publicistice se objevil také např. derivát *nereprezentant*, např. „*Po Světovém poháru hodně hokejistů-nereprezentantů ohromilo, že je úvod sezony NHL v takovém tempu*“ (Neomat).

ZÁVĚR

Tématem předkládané bakalářské diplomové práce byl výklad původu slangových názvů z oblasti míčových sportů (volejbalu, fotbalu a nohejbalu) a zjištění jejich současného stavu. Po úvodních kapitolách, tedy teoretické části zabývající se obecně slangem jako sociolektem a sportovním slangem, byla provedena analýza nashromážděného lexikálního materiálu. Ten reprezentovaly vybrané slangové názvy z různých oblastí sportovního slangu vyskytující se v našem dotazníku.

Při analýze jednotlivých termínů jsme nejdříve zjišťovali doložení všech slov ze všech dostupných pramenů a literatury. Následoval stručný etymologický výklad slova a rekonstrukce jeho předpokládané původní formy a významu. Důležitou součástí práce bylo zjistit, jak analyzované názvy (a nejen ty) fungují v současné češtině a jaká je frekvence jejich užití. Aktuální stav byl zjišťován pomocí současných slovníků nespisovné češtiny a prostřednictvím jazykových korpusů.

V práci bylo analyzováno celkem 14 slangových pojmenování. Pro přehlednost uvádíme jejich abecední seznam, a to *halovky*, *kanonýr*, *koncovka*, *lajna*, *lavička*, *mistrák*, *náhra*, *oraniště*, *pralesní liga*, *přátelák*, *repre*, *sako*, *stadec* a *žolík*.

Analyzované názvy lze klasifikovat podle několika hledisek. Jsou jimi původ názvů, tj. skutečnost, zda se jedná o termín domácí, nebo přejatý z cizího jazyka, sémantická motivace pojmenování a slovtvorná motivace pojmenování.

Z celkového počtu 14 názvů byl jeden převzat z cizího jazyka přímo v daném významu, a to č. *lajna* (< angl. *line*). Od jiného základu a např. přenesením významu byly přejaty z cizích jazyků výrazy *halovky* (< fr. *halle*), *kanonýr* (< fr. *canon*), *mistrák* (< lat. *magister*), část slovního spojení *pralesní liga* (< něm. *Liga*), *reprezentovat* (< lat. *repraesentāre*), *stadec* (< ř. *stadion*) a *žolík* (< angl. *Jolly Joker*).

Pokračováním praslovanských slov jsou tři názvy, a to *koncovka* (< psl. **konъ*), část slangového označení *pralesní liga* (< psl. **lěsъ*) a *přátelák* (< psl. **prijatel'ъ*). Všeslovanský původ je doložen u slov *oraniště* např. (< p. *orać*, s./ch. *órati*) a *sako* (< všesl. *sak*).

Vzhledem k tomu, že se jedná o slangové výrazy, byla většina výrazů utvořena na základě sémantické motivace pojmenování, přičemž bylo při vzniku názvů uplatněno metonymické a metaforické přenesení významu. Jde o slangové výrazy *kanonýr*, *lavička*, *oraniště*, *pralesní liga*, *sako*, *stadec* a *žolík*.

Z hlediska slovotvorné motivace pojmenování lze slova utvořená domácími prostředky rozdělit na deriváty a sousloví. Derivací sufixem byly utvořeny *halovky*, *koncovka*, *mistrák* a *přátelák*. Souslovím je pouze *pralesní liga*.

Mechanickým krácením neboli univerbizací, která je pro slang příznačná, byly utvořeny *halovky* ‘halové boty’, *koncovka* ‘koncová přihrávka, tj. koncová část hry či koncová část něčeho’, *mistrák* ‘mistrovský zápas’ a *přátelák* ‘přátelské utkání’. Název *repre* pak vznikl zkrácením původního slova *reprezentace*.

Analýza vybraných názvů potvrzuje obecné teorie o principech tvoření slangových výrazů. Pro způsob tvoření slangových sportovních pojmenování je tedy charakteristické uplatňování obecných slov, jímž je dán nový význam. Často jsou tyto výrazy tvořeny přenášením významu, tzv. sémantickým, konkrétně metaforickým a metonymickým. Velmi častým způsobem tvoření slangových výrazů je mechanické krácení a přejímání z cizích slov.

Na základě výsledků našeho terénního výzkumu můžeme také konstatovat, že většina použitého lexikálního materiálu z oblasti slangu míčových sportů je respondentům známá a minimálně v rámci svých sportovních odvětví tuto slovní zásobu aktivně používají.

Je třeba poznamenat, že některé výrazy nepatří pouze do jednoho slangu, např. volejbalového, ale jsou součástí i jiných sportovních slangů, což dokazuje výběr našich analyzovaných výrazů a potvrzuje tak výrok z teoretické části, že neexistuje jednotný sportovní slang.

Důležitým cílem naší práce bylo vytvořit také ilustrační slovník sportovního slangu. Na základě lexikálního materiálu získaného z terénního výzkumu jsme vytvořili abecední slovník výrazů užívaných sportovními nadšenci volejbalu, fotbalu i nohejbalu (viz. příloha *Slovník sportovního slangu zaměřený na míčové sporty*).

Na úplný závěr lze uvést, že využitelnost této práce, resp. doloženého slovníku, spatřujeme např. v tom, že může posloužit jako odrazový můstek pro další, zejm. hlubší výzkum sportovního slangu zaměřeného na míčové sporty. Protože i když neustále probíhají různé výzkumy zaměřené na slang, je tato oblast stále nedostatečně prozkoumaná, respektive neaktualizovaná. Slang však byl, je a nadále bude nedílnou součástí našeho jazyka.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY S PŘÍSLUŠNÝMI ZKRATKAMI

ASCS 2001: PETRÁČKOVÁ, Věra – KRAUS, Jiří a kol.: *Akademický slovník cizích slov A–Ž*. Praha 2001.

Bass: BASS, Eduard: *Klapzubova jedenáctka*. Praha 1963.

Císař: CÍSAŘ, Václav: *Volejbal: technika a taktika hry, přípravná cvičení*. Praha 2005.

Cuřín 1964: CUŘÍN, František: *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. Praha 1964.

Čechová 2000: ČECHOVÁ, Marie: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha 2000.

Čechová 2008: ČECHOVÁ, Marie a kol.: *Současná stylistika*. Praha 2008.

Čmejrková: ČMEJRKOVÁ, Světlá: *Jazyky pro speciální účely*. In *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha 1996, s. 184–187.

ČmejrkováS: ČMEJRKOVÁ, Světlá: *Současná česká jazyková situace*. In *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha 1996, s. 223–226.

ČSVS: HALLER, Jiří: *Český slovník věcný a synonymický 1*. Praha 1969.

ČVD: KOKOJAN, Tomáš: *Český volejbalový debl*. Nymburk 2017.

Dejmek 1982: DEJMEK, Bohumír: *K některým způsobům obohacování slovní zásoby slangu*. In KLIMEŠ, Lumír (ed.). *Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23. – 26. září 1982*. Plzeň 1982, s. 46.

Dejmek 1988: DEJMEK, Bohumír: *Diferenciace slangu a jeho postavení v běžně mluveném jazyce*. In KLIMEŠ, Lumír (ed.). *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. února 1988*. Plzeň 1988, s. 49–56.

ESČ: KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha 2002.

Flegl: FLEGL, Václav: *K pojetí tzv. professionalismů*. In KLIMEŠ, Lumír (ed.). *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. února 1988*. Plzeň 1988, s. 69–77.

Grygerková 2006: GRYGGERKOVÁ, Marcela: *Slang v církevním prostředí*. Ostrava 2006.

Haník: HANÍK, Zdeněk a kol.: *Volejbal. Učebnice pro trenéry mládeže*. Praha. 2014.

Havránek–Jedlička 1981: HAVRÁNEK, Bohuslav – JEDLIČKA, Alois: *Česká mluvnice*. Praha 1988.

Havránek–Jedlička 1998: HAVRÁNEK, Bohuslav – JEDLIČKA, Alois: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998.

Holub–Kopečný 1952: HOLUB, Josef – KOPEČNÝ, František: *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha 1952.

Hubáček 1971: HUBÁČEK, Jaroslav: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha 1971.

Hubáček 1981: HUBÁČEK, Jaroslav: *O českých slanzích*. Ostrava 1981.

Hubáček 1988: HUBÁČEK, Jaroslav: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava 1988.

Hubáček 1989: HUBÁČEK, Jaroslav: *K metodologii zkoumání slangů*. In KLIMEŠ, Lumír (ed.). *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. února 1988*. Plzeň 1988, s. 5–13.

Hubáček 2008: HUBÁČEK, Jaroslav: *K současnému stavu zkoumání sociolektů*. In *Slang a argot: sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni 26. – 27. února 2008*. Plzeň 2008, s. 4–7.

Chloupek 1986: CHLOUPEK, Jan: *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno 1986.

Chýlová 2008: CHÝLKOVÁ, Helena: *K expresivitě ve slangu*. In *Slang a argot: sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni 26. – 27. února 2008*. Plzeň 2008, s. 92–98.

ISvobodová: SVOBODOVÁ, Ivana: *Je čeština v zajetí cizích slov?* In *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha 1996, s. 97–101.

Kaderka 2009: KADERKA, Petr: *Čeština slangová*. In KRÁLÍK, Jan a kol. (ed.). *Každý den s češtinou: zajímavosti a zvláštnosti: 121 kapitol o češtině*. Praha 2009, s. 48–49.

Kellner 1954: KELLNER, Adolf: *Úvod do dialektologie*. Praha 1954.

Klimeš 1997: KLIMEŠ, Lumír: *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň 1997.

Kodýtek: KODÝTEK, Martin: *Trenér*. Praha 2019.

Krčmová: KRČMOVÁ, Marie: *Funkce slangu*. In KLIMEŠ, Lumír (ed.). *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. února 1988*. Plzeň 1988, s. 79–91.

Kubů: KUBŮ, Libuše: *Slang některých skláren a porcelánek v okrese Sokolov a Karlovy Vary*. In KLIMEŠ, Lumír. *Západočeská vlastivěda*. Sv. 2, Plzeň 1992.

Machek 1997: MACHEK, Václav: *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha 1997.

Macho: MACHO, Milan: *Fotbal: historie od počátku do současnosti*. Praha 2019.

MČechová 2008: ČECHOVÁ, Marie: *Slang a styl*. In *Slang a argot: sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni 26. – 27. února 2008*. Plzeň 2008, s. 8–13.

Minářová 2008: MINÁŘOVÁ, Eva: *Slang a oficiální komunikace*. In *Slang a argot: sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni 26.–27. února 2008*. Plzeň 2008, s. 14–17.

Mlčoch 2002: MLČOCH, Miloš: *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky: studijní opora*. Olomouc 2002.

Oberpfalcer: OBERPFALCER, František: *Argot a slangy*. In *Československá vlastivěda III*. Praha 1934. s. 311–375.

Pavlík: PAVLÍK, Vladimír: *Nohejbal: technika, pravidla, stavba hřiště, herní kombinace*. Praha 2003.

PMČ: KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – RUSÍNOVÁ, Zdenka: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha 1995.

Radková 2012: RADKOVÁ, Lucie: *Jak se mluví za zdmi českých věznic*. Ostrava 2012.

Rejzek 2015: REJZEK, Jiří: *Český etymologický slovník*. Praha 2015.

SCS: KLIMEŠ, Lumír: *Slovník cizích slov*. Praha 2005.

SN1: MARTINCOVÁ, Olga a kol.: *Nová slova v češtině: slovník neologismů 1*. Praha 1998.

SN2: MARTINCOVÁ, Olga a kol.: *Nová slova v češtině: slovník neologismů 2*. Praha 2004.

SNČ: HUGO, Jan a kol.: *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. Praha 2020.

SSČ: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha 2010.

SSS: SVOZILOVÁ, Nad'a – PROUZOVÁ, Hana – JIRSOVÁ, Anna: *Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení*. Praha 2005.

Suk 1993: SUK, Jaroslav: *Několik slangových slovníků*. Praha 1993.

Suk 1995: SUK, Jaroslav: *Skupinová mluva a její význam*. In *Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. února 1995*. Plzeň 1995, s. 23–28.

Suk 1997: SUK, Jaroslav: *O sbírání a studiu slangu v praxi*. In MALIŠ, Otakar: *Současný český jazyk: lexikologie (Nauka o tvoření slov, lexikografie, slang)*. Praha 1997, s. 77–86.

Svobodová: SVOBODOVÁ, Ivana: *Čeština od národního obrození do získání státní samostatnosti*. In *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha 1996, s. 217–220.

Svobodová 1996: SVOBODOVÁ, Ivana: *Čeština v období mezi dvěma světovými válkami*. In *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha 1996, s. 220–223.

Terčová: TERČOVÁ, Marie: *Příspěvek ke sledování sportovního slangu*. In KLIMEŠ, Lumír (ed.). *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. února 1988*. Plzeň 1988, s. 245–259.

TerčováM: TERČOVÁ, Marie: *Sportovní slang (volejbal a sportovní střelba)*. In KLIMEŠ, Lumír. *Západočeská vlastivěda*. Sv. 2, Plzeň 1992.

Votík: VOTÍK, Jaromír: *Fotbal: trénink budoucích hvězd*. Praha 2003.

VSSS: OBRÁTIL, Karel, Jaroslav: *Velký slovník sprostých slov*. Praha 1999.

INTERNETOVÉ ZDROJE

ASČ: *Akademický slovník češtiny* [online]. [cit. 25. 10. 2022]. Dostupné z <<https://slovníkcestiny.cz/uvod.php>>.

ČNK: *Český národní korpus* [online]. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z <<https://www.korpus.cz>>.

Dialog: *Korpus Dialog* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český, AV ČR, 2008–2020 [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z <<http://ujc.dialogy.cz>>.

Dvonč 1957: DVONČ, Ladislav: *K otázce sociálních „nářečí“*. [online]. [cit. 19. 9. 2022]. Dostupné z <Slovo a slovesnost – K otázce sociálních „nářečí“ (cas.cz)>

FK: *FK Krnsko* [online]. [cit. 6. 6. 2022]. Dostupné z <<https://fkkrnsko.webnode.cz/fun-zone/fotbalovy-slang-zargon-hantyrka/>>.

Formánková 2007: FORMÁNKOVÁ, Pavla: *Germanismy ve slangu a jejich adaptace v českých textech se zaměřením na policejní slang*. Bakalářská práce 2007. Vedoucí práce: PhDr. Ivana Kolářová, CSc., Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně. [online]. [cit. 10. 3. 2022]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/152725/pedf_b/bakalarska_prace.pdf>.

Chloupek 1969: CHLOUPEK, Jan: *O sociální a územní rozrůzněnosti češtiny*. Naše řeč 52/1969, číslo 2–3 [online]. [cit. 10. 3. 2022]. Dostupné z <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5440>>.

KA: KRÁLOVÁ, Adéla: *Sportovní slang*. [online]. [cit. 27. 10. 2022]. Dostupné z <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/40632>>.

Kopečný: *K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargón*. [online]. [cit. 10. 3. 2022]. Dostupné z <Naše řeč – K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargón (cas.cz)>.

LEX: *Databáze heslářů Oddělení současné lexikologie a lexikografie ÚJČ AV ČR, v. v. i.* [online]. [cit.]. Dostupné z <<http://lexiko.ujc.cas.cz/heslare>>.

Neomat: *Databáze excerpčního materiálu Neomat*. [online]. [cit. 27. 10. 2022]. Dostupné z <www.neologismy.cz>.

NŘ: *Naše řeč*. [online]. [cit. 20. 11. 2022]. Dostupné z <Naše řeč – Stadion, stadium (cas.cz)>.

PSJČ: *Příruční slovník jazyka českého*. [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z <<https://bara.ujc.cas.cz/psjc/>>.

Psohlavcová 2013: PSOHLAVCOVÁ, Regina: *Jazyk chorvatských a českých vězňů v minulosti a dnes: analýza vybraných názvů* [online]. [cit. 10. 3. 2022]. Dostupné z <magisterska_diplomova_prace_Psohlavcova.pdf (muni.cz)>.

SSJČ: *Slovník spisovného jazyka českého*. [online]. [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z <<https://ssjc.ujc.cas.cz/>>.

Trost 1935: TROST, Pavel: *Argot a slang*. [online]. [cit. 19. 9. 2022]. Dostupné z <Slovo a slovesnost – Argot a slang (cas.cz)>.

UJC: *Ústav pro jazyk český. Akademie věd české republiky. Internetová jazyková příručka*. [online]. [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

VW: *Vokabulář webový: webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny*. [online]. [cit. 27. 10. 2022]. Dostupné z <<https://vokabular.ujc.cas.cz/>>.

POUŽITÉ ZKRATKY JAZYKŮ A JINÉ ZKRATKY

adj.	adjektivum
angl.	anglický, angličtina
č.	český, čeština
expr.	expresivní
fr.	francouzský, francouzština
hanl.	hanlivý výraz
ch.	chorvatský, chorvatština
lat.	latinský, latina
nář.	nářeční, nářečí
něm.	německý, němčina
noh.	nohejbalový slang
stud.	studentský slang
vs.	versus
mal.	malajský, malajština
p.	polský, polština
psl.	praslovanský, praslovanština
rozhl.	rozhlasový slang
ř.	řecký, řečtina
s.	srbský, srbština
sport.	sportovní slang
stangl.	staroanglický
stsl.	staroslověnský, staroslověnština
šp.	španělský, španělština
tech.	technický slang
tv.	téhož významu
verb.	verbum
vol.	volejbalový slang
všesl.	všeslovanský
zast.	zastaralé
zdrob.	zdrobněle
žel.	železniční slang

SLOVNÍK SPORTOVNÍHO SLANGU SE ZAMĚŘENÍM NA MÍČOVÉ SPORTY

A

autorita ‘trenér’

autošmik ‘vlastní nevynucená chyba’

B

baletka ‘hráč, který se bojí míče, bojí se hrát’

bedna ‘dobrý hráč’

blázen ‘nadšený příznivec určitého sportu’

bodlo ‘kop do míče špičkou nohy’

bomber ‘dobrý hráč’

borec ‘dobrý hráč’

bourák ‘dobrý hráč’

Bůh ‘dobrý hráč’

být na bedně ‘umístit se na prvních třech místech’

Č

černá svině ‘rozhodčí’

čutačka ‘fotbal’

čutaná ‘fotbal’

čutec ‘fotbal’

D

dát debla ‘umístit míč’

dát zadarmo ‘vyšším obloukem vrátit míč do soupeřova pole, tak aby neskončil v síti nebo autu’

debil ‘rozhodčí’, ‘trenér’

dekl ‘velmi špatně hrající hráč’

deska ‘blok na síti’

dědek ‘starší hráč’

dělat Zagorku ‘předstírat zranění’

dřevák ‘velmi špatně hrající hráč’

dřevo ‘velmi špatně hrající hráč’

dvoják ‘dvojitý dotek míče’, ‘nečistý úder’

E

empajr ‘místo pro rozhodčího’

eso ‘dobrý hráč’

F

fanatik ‘nadšený příznivec určitého sportu’

fanda ‘nadšený příznivec určitého sportu’

fanoušek ‘nadšený příznivec určitého sportu’

fans ‘nadšený příznivec určitého sportu’

filmovat ‘předstírat zranění’

flink ‘velmi špatně hrající hráč’

fočus ‘fotbal’

fotbec ‘fotbal’

fotčus ‘fotbal’

foukač ‘rozhodčí’

foukat ‘rozhodovat zápas/ řídit zápas’

fukač ‘rozhodčí’

fus ‘fotbal’

fusec ‘fotbal’

fusík ‘fotbal’

futnet ‘nohejbal’

H

halovky ‘boty do haly’

haluz ‘netrefená smeč/úder, ze které je bod/gól’

hrát tužku ‘hrát špatně’

holka ‘velmi špatně hrající hráč’

hřebík ‘prudká smeč na zem’

hvězda ‘dobrý hráč’

CH

chabr ‘trenér’

J

jednička ‘dobrý hráč’

jelito ‘velmi špatně hrající hráč’

K

kanár ‘hrát s výsledkem 15:0’

kanonýr ‘střelec’, ‘hráč, který hodně skóruje’, ‘dobrý hráč’

kapr ‘dobrý hráč’

kápo ‘trenér’

kladivo ‘prudká smeč/úder’

kokot ‘rozhodčí’

kolínko ‘zpracování míče kolenem’

komín ‘vysoké odbití/odkopnutí míče’

koncovka ‘poslední část zápasu’

kopaná ‘fotbal’

kopec ‘fotbal’

kopyto ‘velmi špatně hrající hráč’

kouč ‘trenér’

kouzelník ‘rozhodčí’

kovbojka ‘dramatická hra’

L

lajna ‘čára, vymežující hřiště’

lama ‘velmi špatně hrající hráč’

lavička ‘náhradníci’

lemra ‘velmi špatně hrající hráč’

lempl ‘velmi špatně hrající hráč’

lídr ‘dobrý hráč’

looser/lůzr ‘velmi špatně hrající hráč’

lopata ‘velmi špatně hrající hráč’

M

mač ‘zápas/utkáni’

magor ‘nadšený příznivec určitého sportu’

machr ‘dobrý hráč’

maniak ‘nadšený příznivec určitého sportu’

matlák ‘velmi špatně hrající hráč’

máslo ‘velmi špatně hrající hráč’

mergle ‘míč’

meruna ‘míč’

mezi kozy ‘zahrání míče mezi dva hráče’

mičuda ‘míč’

mistr ‘dobrý hráč’

mistrák ‘mistrovské utkání’

mozek ‘nejchytřejší hráč na hřišti’

mrkev ‘rozhodčí’

N

načechrat ‘pěkná, lehká přihrávka, nejčastěji obloukem’

nadšenec ‘nadšený příznivec určitého sportu’

náhra ‘nahrávka/ přihrávka’

náměstí ‘volné místo ve středu hřiště’

nekopa ‘velmi špatně hrající hráč’

netáhlo ‘velmi špatně hrající hráč’

noháč ‘nohejbal’

nohec ‘nohejbal’

nula ‘velmi špatně hrající hráč’

nůžky ‘kopnutí do míče nohama přes hlavu’

O

odbíjená ‘volejbal’

oraniště ‘hřiště ve špatném stavu’

P

pastelky ‘slabé, hubené nohy’

pata ‘útočný úder’

patička ‘útočný úder’

pavouk ‘trefa míčem do rohu hřiště/do horního rohu brány’, ‘herní systém/rozlosování turnaje’

pavučina ‘trefa míčem do rohu hřiště/do horního rohu brány’

piča ‘rozhodčí’

pičus ‘rozhodčí’

pinkaná ‘volejbal’

pískač ‘rozhodčí’

píšť’ala ‘rozhodčí’

píšť’alka ‘rozhodčí’

placírka ‘kop vnitřní stranou nohy’

plácaná ‘volejbal’

plejer ‘dobrý hráč’

plichta ‘vyrovnaný, nerozhodný stav hry’

polař ‘hráč hrající v poli’

poleno ‘velmi špatně hrající hráč’

prase ‘dotek míče se sítí’
pralesní liga ‘nejnižší soutěž’
pruhovaný ‘rozhodčí’
pruhované prase ‘rozhodčí’
průvodčí ‘rozhodčí’
přátelák ‘přátelské utkání’
přejet někoho ‘porazit soupeře
s vysokým bodovým rozdílem’
překopka ‘nohejbal’

R

registračka ‘registrační karta’
repre ‘reprezetace/národní tým’
roura ‘míč letící daleko za hřiště’
rybář ‘hráč, který se dotkne sítě’
rybička ‘vybírání míče v pádu (někdy i
hlavou)’
rychlík ‘rychlá nahrávka/úder’, ‘rychlý
hráč’

S

salát ‘velmi špatně hrající hráč’
sako ‘sít’, ‘dotek sítě’
skalní příznivec ‘nadšený příznivec
určitého sportu’
sklepka ‘míč hraný sklepnutím’
slepá myš ‘rozhodčí’
slepejš ‘rozhodčí’
slepoň ‘rozhodčí’
soudce ‘rozhodčí’
soud’as ‘rozhodčí’

spalovač mrtvol ‘hráč, který
neproměňuje šance’
sráč ‘velmi špatně hrající hráč’
srdcař ‘nadšený příznivec určitého
sportu’
stadec ‘stadion’
stad’ák ‘stadion’
střela ‘rychlá nahrávka’, ‘kop na bránu’
sudí ‘rozhodčí’

Š

šasek v pruhovaném ‘rozhodčí’
šéf ‘trenér’
šlajs ‘technický úder se spodní nebo
boční rotací’
šmatlák ‘velmi špatně hrající hráč’
šourák ‘pomalá přihrávka’, ‘pomalý kop,
úder’
špíl ‘zápas/utkání’
špíler ‘dobrý hráč’
špílmachr ‘dobrý hráč’
šupák ‘velmi špatně hrající hráč’

T

tahák ‘nečistý úder’
tajm ‘oddechový čas’
tejp ‘náplast bez polštářku’
tejpovačka ‘náplast bez polštářku’
tele ‘velmi špatně hrající hráč’
topka ‘dobrý hráč’
trěňa ‘trenér’

tréñas ‘trenér’

třída ‘dobrý hráč’

tukan ‘velmi špatně hrající hráč’

U

účko ‘univerzální hráč’

V

Václavák ‘volné místo ve středu hřiště’

vedoucí ‘trenér’

vocas ‘velmi špatně hrající hráč’

volec ‘volejbal’

volej ‘volejbal’

volyš/voliš ‘volejbal’

vrah ‘hráč, který neproměňuje šance’

Z

zaválet ‘dobře zahrát’

závar ‘nepřehledná situace’, ‘zmatek’

zebra ‘rozhodčí’

znásilnit blok ‘odehrát míč od soupeřova bloku do autu’

zneužit blok ‘odehrát míč od soupeřova bloku do autu’

ztopořit se ‘zlepšit výkon’

Ž

žolík ‘hráč, který nastupuje do hry později, aby změnil většinou špatný stav hry svého týmu’

UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU

Sportovní slang se zaměřením na míčové sporty

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut (max. 15 min) svého času vyplnění mého dotazníku. Prosím, nezalekněte se množstvím otázek. Jsou potřebné ke správné analýze.

Jmenuji se Regina Šmídová a jsem studentkou bakalářského studia na Pedagogické fakultě UP v Olomouci. Tento dotazník slouží ke získání jazykového materiálu k analýze v mé bakalářské práci. V dotazníku se nachází slangové výrazy bez ohledu na to, ke kterému sportu se váží. Pokud některému výrazu nebudete rozumět, na otázku prosím vůbec neodpovídejte!

Děkuji Vám za vyplnění.

1. Kolik je Vám let?*

30

500

2. Jakému sportu se věnujete?*

Vyberte jednu odpověď

volejbal

fotbal

nohejbal

3. Na jaké úrovni tento sport vykonáváte?*

Vyberte jednu odpověď

vrcholově

aktivně

rekreačně

4. V případě, že jste členem sportovního klubu, uveďte prosím jeho název.

TJ Sokol Šlapanice

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

5. Jsem trenér.*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

6. kanonýr

střelec

500

7. koncovka

poslední část zápasu

500

8. lajna

čára

500

9. mergle, meruna, mičuda

míč

500

10. závar

Napište jedno nebo více slov...

500

11. bodlo

nárt

500

12. načechrat

připravit

500

13. šourák

pomalý

500

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

14. dvoják

dvojdotek

500

15. empajr

posed pro rozhodčí

500

16. pastelky

ruce, nohy

500

17. polař

hráč v poli

500

18. rybička

skok pro míč, pád

500

19. sklepka

sklepnutí

500

20. střela

rychlý útok

500

21. stadec, staďák

stadion

22. deska

blok

500

23. komín

vysoká náhra

500

24. mezi kozy

mezi 2 hráče

500

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

25. náhra

příprava míče pro útok

500

26. nůžky

střela míče ve výskoku nohou

500

27. prase

28. roura

aut

500

29. rybář

útok do sítě

500

30. rychlík

útok prvním sledem

500

31. sako

sít

32. kovbojka

dramatický závěr hry

500

33. lavička

náhradníci

500

34. pralesní liga

nízká soutěž

500

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

35. slepá myš

Napište jedno nebo více slov...

500

36. oraniště

rozryté hřiště

500

37. plichta

remíza

38. vrah/Spalovač mrtvol

útočník, který trefí hráče

500

39. žolík

"nejlepší hráč na lavičce" :D

500

40. halovky

sálová obuv

500

41. hřebík

smeč do země s vysokým odskokem

500

42. kladivo

útočící ruka

500

43. mistrák

mistrovský zápas

500

44. mozek

Napište jedno nebo více slov...

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

45. pavouk/pavučina

Napište jedno nebo více slov...

500

46. přátelák

prátelský zápas

500

47. repre

reprezentace

500

48. tajm

pauza v setu na poradu

500

49. účko

smečář hrající na postu 2. nahrávače

500

50. ztopořit se

zvednout se

500

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

51. autošmik

Napište jedno nebo více slov...

500

52. kolínko: zpracování míče kolenem*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

53. zaválet: dobře zahrát*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

54. dát debla: umístit míč*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

55. kanár: hrát s výsledkem 15:0*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

56. tahák: nečistý úder*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

57. dát zadarmo: vyšším obloukem vrátit míč do soupeřova pole tak, aby neskončil v síti nebo v autu*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

58. nekopa, kopyto, dřevák: velmi špatně hrající hráč*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

59. pata, patička: útočný úder*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

60. placírka: kop vnitřní stranou nohy*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

61. šlajs: technický úder se spodní nebo boční rotací*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

62. baletka: hráč, který se bojí míče, bojí se hrát*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

63. filmovat, dělat Zagorku: předstírat zranění*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

64. registračka: registrační karta*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

65. hrát tužku: hrát špatně*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

66. být na bedně: umístit se*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

67. znásilnit/zneužít blok: odehrát míč od soupeřova bloku do autu*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

68. foukat: rozhodovat zápas (rozhodčí)*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

69. haluz: netrefená smeč/ úder, ze kterého je bod/gól*

Vyberte jednu odpověď

ano

ne

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

70. náměstí, Václavák: volné místo ve středu hřiště*

Vyberte jednu odpověď

ano ✓

ne

71. přejetí někoho: porazit někoho s vysokým bodovým rozdílem*

Vyberte jednu odpověď

ano ✓

ne

72. tejp, tejpovačka: náplast bez polštářku*

Vyberte jednu odpověď

ano ✓

ne

73. dědek: starší hráč*

Vyberte jednu odpověď

ano ✓

ne

74. volejbal

volíš ✓

500

75. fotbal

fusec ✓

500

76. nohejbal

nohec ✓

500

77. rozhodčí

foukač ✓

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

[Zdroje: Přímý odkaz](#)

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

[Zdroje: Přímý odkaz](#)

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

[Zdroje: Přímý odkaz](#)

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

78. trenér

debil

500

79. zápas

špíl

500

80. nadšený příznivec určitého sportu

fanda

500

81. dobrý hráč

Napište jedno nebo více slov...

500

82. špatný hráč

vocas

500

83. Znáte-li nějaký zajímavý/originální sportovní pokřik (písnička, básnička...), můžete jej zde uvést.

Napište jedno nebo více slov...

500

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Odpověď #19

Vyplněno: červen 15, 2022 15:56

Vyhodnocovat odpověď

Zdroje: Přímý odkaz

Čas: 16 m 12 s

Smazat odpověď

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Mgr. Regina Šmídová
Katedra nebo ústav:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Sportovní slang se zaměřením na míčové sporty
Název v angličtině:	Sports slang focused on ball games
Anotace práce:	Tématem práce je analýza vybraných českých názvů z oblasti sportovního slangu, konkrétně míčových sportů. První část práce je zaměřena na teoretické poznatky. Po úvodních teoretických kapitolách zabývajících se obecně slangem a sportovním slangem, následuje praktická část práce, kde jsou stručně charakterizovány tři míčové sporty, a to volejbal, fotbal a nohejbal, a kde jsou objasněny některé slangové názvy těchto míčových sportů.
Klíčová slova:	etymologie, fotbal, míčové sporty, nohejbal, slang, sport, sociolekty, terminologie, volejbal
Anotace v angličtině:	The topic of this thesis is the analysis of selected Czech names following up sports slang, specifically ball sports. The first part of the thesis introduces theoretical knowledge concerning general slang and sports slang. The practical part of this work briefly describes tree ball games: volleyball, football and Football tennis, and interpretes some slang of these ball games.
Klíčová slova v angličtině:	ball games , etymology, football, footballtennis, slang, sociolects, sport, terminology, volleyball
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	Znaků včetně mezer 102 469, str. 72
Jazyk práce:	Český jazyk